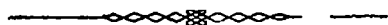

DATINELE POPORULUI ROMÂN

LA INMORMENTĂRI.

TEODOR T. BURADA.

Iași, 1892.

Tipografia Națională, strada Alecsandri.

DATINELE POPORULUI ROMÂN

la înmormântari.

Moartea prin taina și necunoscutul ce o incunjoară, a fost privită de la începutul veacurilor ca evenimentul cel mai însemnat în omenire. Omul, neputându-și închipui cum s'ar nimici existența lui, cum această minte care gândește când e treaz și visează în timpul somnului, ar pute dispărea cu totul, nelăsând nici o urmă despre ceea ce a fost, a găsit o mângăiere în credința nemuririi sufletului, pe

care o aflăm la un număr foarte însemnat de popoare, din timpurile cele mai vechi și până astăzi.

După această credință, mortul nu este o ființă nimicită, ci un călător care ne-a părăsit, ca să nu mai revie; și pentru a-l întâlni, trebuie să mergem și noi acolo unde s'a dus el. Din această idee fundamentală asupra morții, s'au născut acele nenumărate obiceiuri ce însoțesc înmormântarea, și care în ceea ce privește pe Români vor face obiectul cercetărilor de față.

Obiceiurile se păstrează mai cu credință în păturile inferioare ale societății, pe când în cele superioare ele se schimbă mereu, după cum un popor vine în atingere cu elemente străine; deaceia ca la toate popoarele și la poporul român, obiceiurile s'au păstrat mai curate la țărani.

Pe când clasa superioară a societății noastre a fost pe rând întoarsă, cel puțin în parte, la obiceiuri leșcești, ungurești, turcești, gre-

cești și în sfârșit franceze, țăranul a rămas statornic în deprinderile și apucăturile lui, sau dacă a primit înriuriri străine, acestea au fost mult mai neînsemnate și aproape nule, mai ales în ceea ce privește momentele cele mari și importante, precum obiceiurile de la nunți și înmormântări.

Aceste obiceiuri sunt un amestec de datine păgâne și creștine, încât înmormântările înfățișează astăzi la noi, o combinație a două elemente întrunite, și trebuie pentru a da de urma lor istorică, să le asemănăm cu obiceiurile pe care când-va le avea poporul Roman. Aceasta vom căuta să o facem în scrierea de față, a cărui material este adunat din toate țărele locuite de Români.

La sfârșit adăugim un studiu asupra bocetelor, urmat de-o culegere de bocete, culese în excursiunile ce am făcut.

L

Românii au cea mai mare îngrijire pentru îngroparea morților. Ei cred că sufletul celui neîngropat, nu poate merge la locul de odihnă, hotărit de Dumnezeu, ci rătăcește neconținut în timp de mai mulți ani pe unde i s'a mistuit trupul.

După credința lor, chiar elementele lumii acesteia se tulbură când rămâne vre-un om neîngropat, așa spre exemplu când plouă neîncetat în curs de mai multe zile, ori se pare că gem riurile, poporul atribue aceste fenomene extraordinare la inecarea vre-unui om.

Deaceea când se dă peste un cadavru, se aruncă ceva pământ peste dănsul, pentru a înlocui îngroparea.

Indată ce omul este aproape a-și da sufletul, și nu mai este nici o nădejde de scăpare, chiamă preutul de-l mărturisește și-l împărtășește, ăi pune în mână o luminare de

ceară galbănă aprinsă, și după ce și-a dat sufletul, îi închide ochii, și-l leagă pe sub fălci cu o basma pentru ca să nu înțepenească cu gura căscată.

Se pune luminare aprinsă în mână celui ce moare, spre a nu lăsa, ca duhurile necurate să se apropie de el la eșirea sufletului, și fiindcă cu lumină s'a luminat la sfântul botez, cu lumină trebuie să meargă și înaintea lui Dumnezeu pe ceea lume.

E mare nenorocire când nu se găsește nimeni care să închidă ochii celui ce moare, deaici, cel mai mare blăstem: „Să dea Dumnezeu să n'ai pe nimeni să-ți închidă ochii.“

Când cel ce este în agonie, hărcăește și se trudește cu moartea, atunci se chiamă preutul de-i citește „molitfele la eșirea sufletului“ fiind că se crede că a fost afurisit ori blăstemat de vre-o față bisericească, și se schimbă din loc în loc, luându-i-se și pernele de sub cap, dacă vor fi umplute cu pene de pasăre; sau se ia de pe pat și se pune la pământ cu fața spre

răsărit; câte-odată i se pune sub cap jugul de la boi, ori ciolane de la roata carului, sau dacă se poate și roata întreagă, asemenea ciolane sau măsele de la roata morii; crezându-se că moartea-i este grea, pentrucă fiind în viață ar fi făcut păcatul de a pune pe foc jug, măsele sau ciolane de la roata carului sau a morii, căci cu jugul s'a slujit de a arat sfântul pământ, roatele carului i-au fost ca picioare, car roata morii i-a măcinat făina care l'a hrănit.

La feciorii boerești cari au măsurat ogoarele spre muncă locuitorilor, li se vîră o prăjină în casă pe fereastră și li se pune în mână, crezându-se că deaceea nu pot muri, fiindcă au măsurat strimb ogorul, năpăstuind pe consăteni.

Indată ce omul și-a dat sufletul, se deschid ferestrele odăii unde se află mortul și se dă de știre să se tragă clopotele de la biserică, apoi femeea răposatului și rudeniile cele mai de-aproape, lepădându-și toate podoabele, pre-

cum: cereci, inele, mărgelile și altele, ear fetele, despletindu-și părul, încep a jăli mortul, bociindu-se ¹⁾ și văicărându-se.

În Bucovina în unele comune de prin munți, soția răposatului, sau o fiică a sa, începe a se boci cu părul despletit prin prejurul casei în-cunjurând-o de trei ori, spre a da de știre megieșilor despre nenorocirea ce s'a întâmplat; aiurea, în asemenea cazuri, se buciună numai cu trimbița. ¹⁾

Până a nu înțepenî trupul mortului, neamurile sau prietini lui îl rad, îl scaldă, sau în unele locuri îl spală cu apă caldă, și apoi îl lau cu sapon. În Transilvania pe lângă că se scaldă mortul, unii îi mai ung trupul cu niște unsori. ²⁾

¹⁾ În Transilvania, ținutul Someșului, comuna Reteiag, se zice în loc de „a boci“, „a gogi“.

¹⁾ Trimbița este un soi de bucin lung și drept făcut din doage de brad și legat cu coaja de mesteacan. Asemene bucin se poate vedea în colecțiunea de instrumente musicale în us la Români, ce am adunat și oferit muzeului de antichități din București.

²⁾ Vezi și Bojinca. Anticele Romanilor, Buda 1832 vol II, nota de la pag. 210.

Apa din scaldătoare se varsă într'un loc retras, neprihănit, și mai ales într'o grădină, la rădăcina unui copac, care se acopere apoi pentru câțva timp cu o copae sau cu căldarea în care s'a încălzit apa; aceasta se face pentru ca să nu umble nici o vietate pe locul acela fiind păcat să se calce cu picioarele.

Odată mortul spălat, se piaptănă frumos, i se taie unghiile și puțin păr, care se pune în ceară și se păstrează de cătră neamurile lui, în pălămida lăzii, spre aducere aminte; se îmbracă apoi cu cămeșă nouă, cu brace și cu colțuni noi de postav sau de pânză albă, măcar că mortul poate n'a purtat nici-o dată cât a trăit; se încălță apoi cu iminii galbeni sau cu meși negri de mort, ear în cap i se pune căciulă neagră; în sfârșit mortul se gătește cu hainele cele mai nouă și mai scumpe, sau cu acele ce-i erau mai plăcute, pe care mulți le pregătesc fiind încă în viață, și le păstrează nouă până la moarte.

În Transilvania, în părțile despre Nord, că-

meşa se face îndată după ce mortul şi-a dat sufletul şi se numeşte „cămeşa de moarte“, ear pe femei şi pe oamenii căsătoriţi ei îmbracă cu cămeşa de mire şi de mireasă pe care inadins o păstrează.

În judeţul Muscel, căciula se învăleşte de jur împrejur cu cordele impestriţate: negre, albe şi roşie, şi se numesc „urări“.

Când moare vre-o fată mare, o găsesc ca pe o mireasă, o îmbracă cu rochie albă, i se despleteşte părul şi-i împodobesc capul cu flori şi peteală, punându-i-se în deget o verigă de logodnă, şi se crede atunci, că e mireasa lui Dumnezeu.

Îmbrăcarea şi gătirea mortului cu hainele cele mai scumpe şi mai frumoase, se face din iubirea şi cinstea ce o arătăm către dănsul, şi pentru credinţa ce este, că morţii se duc se călătorească pe cealaltă lume, având a se infăţişa înaintea lui Dumnezeu, la a doua venire, curaţi şi îmbrăcaţi întocmai cum s'au îngropat.

După ce s'a gătit astfel mortul, se aşază pe masă sau pe laviţă, în casă sau în tindă, cu faţa spre răsărit; în toată Transilvania el se aşază cu picioarele spre uşă, adică gata de plecare, de unde a ramas zicerea: „vede-te-aş cu picioarele înainte“, adică mort.

În unele locuri mai de demult se scotca mortul afară pe târnaţ, şi atunci se ridica deasupra lui pe casă un steag; ¹⁾ ear în Transilvania, ținutul Năsăudului, asemenea steag se pune în clopotniţa bisericei numai când moare vre-o fată mare, şi stă acolo şese săptămâni.

La cap şi la picioarele mortului stau aprinse câte două sfeşnice cu luminări de ceară.

În Basarabia pe lângă sfeşnice se mai pun patru crengi de copac câte cu trei craci care se numesc „pomi“, împodobiţi frumos cu strafide, smochine, alămăi, mere, nuci înşirate toate pe aţă; la cei mai avuţi aceste fructe se şi poleesc, unii mai acaţă şi băsmăli, tulpane şi

¹⁾ Vezi Archeologia de G. Seulescu, în Spicuitorul Român. Iaşi 1841, pag. 138 din fascicula pe lunele Oct. Noemb. şi Dec.

o bucată de pânză, care toată se dau de po-mană la cei ce duc mortul la groapă.

De cum se întinde mortul pe masă și până ce se scoate din casă spre a se duce la groapă, preotul îi citește „stălpii“. ¹⁾

În timpurile vechi, bărbații ducându-se la casa mortului, descoperindu-și capul, aruncau câte o monedă într'un vas ce sta aproape de mort, pe care-l atingeau cu mâna zicând: „Dumnezeu să-l erte“. ²⁾

Fiind mortul îmbrăcat de înmormântare i se ia măsură cu o trestie sau cu un băț de alun, și după acea lungime i se face sicriul, luându-se bine sama ca nu cumva să fie mai lung decât mortul, căci atunci se crede, că dacă mortul s'ar îngropa cu acel sicriu, locul rămas deșert ar chema și pe alte rude după dănsul.

În Bucovina acea măsură se ia cu o ață, care se pune într'o bortă, ce se face deasupra

¹⁾ Citirea evangeliilor, a unui evangelist, se numește un „stalp“.

²⁾ Vezi Seulescu, loc. cit. pag. 139.

ușei de la odaea în care mortul și-a dat sufletul, și apoi lipindu-se bine pe deasupra, rămâne acolo pentru totdeauna.

După aceasta, se așază mortul în sicriu sau raclă,¹⁾ care se face din scânduri de brad; în fundul lui se pun numai niște chingușoare curmeziș depărtate unele de altele, pe care se pun puțin stuh. În genere sicriul e văpsit cu chinavar roș, afară numai din unele locuri din Transilvania, precum e comuna Zernești și altele de prin prejur unde e cafiniu.

În Bucovina de când nu se mai dă voe a se duce mortul la groapă cu sicriul descoperit, se face pe de-o parte și de alta în dreptul capului mortului câte o ferestuiță, pentru ca să se resufle, să vadă gloata ce s'a adunat să-l petreacă și să-și iee ziua bună de la ea.

Atât prin prejurul sicriului cât și pe capul lui,²⁾ se zugrăvesc cruci cu vâpsea albă.

¹⁾ În Valachia sicriul se numește „cosciug“, în Transilvania „tron“.

²⁾ În Valachia capacul sicriului se numește „pleoapa cosciugului“.

În multe locuri, oamenii își fac sicriul încă fiind în viață, și-și pregătesc comăndul și cele trebuitoare pentru înmormântare. Sicriul îl țin ei mai cu samă în podul casei. Acest obicei se păstrează mai cu temei în Valachia județul Muscel, în Transilvania, partea de sus a ținutului Făgăraș, și în Banat în comuna Picinișca, Toplet și altele.

Tot trupul mortului, afară de cap, se acoperă cu o pânză albă lucrată în casă, și se numește „giulgiu, sovon sau respecti“; ea e de bumbac sau de fuior, după puterea omului.

Pe pieptul mortului se pune o icoană, ear în mână o cruce de ceară galbă, sub cap una sau două perne umplute cu fân, pae ori strujitură de lemn. În timp de vară se umple cu flori, ear eară cu flori uscate, pe care mulți din locuitori au îngrijire a le aduna din timp. În Basarabia, în unele sate din ținutul Soroca, perna mortului se umple cu țărână de la mormânt. Deasupra pernei se coase două cordele roșie, în formă de cruce, sub pernă

se pune în unele locuri soponul și pieptenele cu care s'a spălat și pieptănat mortul, alături cu răposatul se mai pune pâine, sare și bățul său, care în multe părți se împodobește cu o năframă; unii pun numai trestia sau bățul de alun, cu care s'a luat măsura spre a i se face sicriul. Toate aceste se fac pentrucă se crede că mortul în călătoria ce are să facă pe cealaltă lume, având a suferi frig, căldură, sete, și alte multe supărări, se aibă ce mânca, în ce se răzima când va fi ostenit, și cu ce se apăra de câni.

La ciobani li se mai pune încă și fluierul cu care cântau la oi.

În Banat, în orașul Caransebeș, dacă moare vre-o femeie, după care a ramas copii mici, este obiceiul a i se pune în sicriu atâtea păpuși câți copii au ramas, pentru a-i da oarecum pe ceea lume chipul copiilor săi, ca să-i aibă spre mângăere.

De se întâmplă să moară cineva după Paști, în săptămâna luminată, atunci pe lângă toate

celălalte se adauge și un ou roș.

În crucea de ceară ce se pune în mână mortului, se lipește un ban de aramă, de argint sau de aur, după puterea omului, în unele locuri, pe lângă acele, i se mai adauge câte o năframă albă. De multe ori acel ban se pune numai pe sicriu său se aruncă în groapă; cu acel ban, după credința unora, mortul are să plătească luntrea cu care va trece în cealaltă lume; după alții însă, vămile sau stăjile. În vechime ne spun bătrânii că atât la noi ¹⁾ cât și la Români din Transilvania ²⁾ acel ban se punea în gura mortului.

În județul Prahova acel ban se leagă la degetul cel mic de la mână dreaptă, în unele sate din Transilvania se crapă la un capăt bățul care se pune în sicriu, și se așază în acea crăpătură.

În Bucovina cei ce vin la casa mortului,

¹⁾ Vezi și G. Seulescu, loc. cit. pag. 139.

²⁾ Vezi și De Gerando. *La Transylvanie et ses habitants*, Paris, 1845, tom. I, pag. 311.

aduc luminări de ceară galbănă și le lipese sau de sicriu sau de pereții casei.

Cât stă mortul în casă, în Valachia ținutul Argeș este obiceiul ca să se lege câinii și să se ascundă mățele. Noaptea se face priveghiu, adică se adună rudele și prietinii lui și-l păzesc ca să nu vie strigoi la el, petrecând deștepți, unii cu diferite jocuri precum : de-a baba oarba, de-a ineluș-invêrticuș, de-a halea-malea, de-a mijoarca, de-a țușca, și altele, ear alții spun povești.

În județul Argeș, plasa Oltul, și județul Putna, plasa Vrancea, este obiceiul ca la priveghiu să se facă și foc în ograda casei mortului. În comunele din Vrancea se joacă mai ales împrejurul focului de-a „leuca“, care începe cu cuvintele următoare :

Ce-i sus măi
Luna, stăi,
Da dincoace
Leuca 'ntoarce,
Te-ai întors
Dă-te jos, și altele.

În tot timpul cât se joacă acest joc, flăcăii și fetele se bat cu țușca, ear un fluerar cântă „cântecul priveghiului“ pe care-l notăm aci, dupăcum l'am auzit cântat din fluer în comuna Tichiriș de cătră un cioban. Asemene cântec nu se află decât la locuitorii din Vrancea. Eată-l:

În Bucovina este obiceiul, când se scoate mortul din casă, să se lovească atunci sicriul de trei ori de pragul uşei de-afară; aceasta însemnă că mortul se închină şi-şi ia rămas bun, de la poporul ce s'a adunat ca să-l petreacă la groapă.

În Banat, după ce s'a scos sicriul din casă cei ce rămân în urmă, restorn scaunele şi, mesele, arătând prin aceasta, tulburarea produsă prin moarte.

Mai în toate părţile locuite de Români este obiceiul, că oala cu care s'a turnat apă în căldare, spre a se scălda mortul, să se ducă înaintea lui când îl duce la groapă şi să se dea de pomână plină cu apă proaspătă împreună şi cu o lingură nouă, la vre-un om sărac.

În multe locuri este obiceiul ca acea oală, să se spargă de pământ, ori în locul unde mortul şi-a dat sufletul ori chiar la mormânt, sau se umple mai întâi cu cenuşă şi apoi se sparge, de aici a rămas zicerea: „i s'a spart oala“, adică i s'a frânt viaţa, a murit.

II.

Mortul se ține în casă trei zile apoi se duce la groapă cu fața descoperită, ¹⁾ pe mâni, pe nășălii, în carul cu boi sau în sanie, iar în orașe cei avuți se duc cu patașca.

În Moldova județul Fălciu, comunele Bunești, Deleni și altele, precum și în mai multe comune din județul Neamț, este obiceiul să se ducă mortul la groapă cu sania, fie vară, fie iarnă, pentru ca să-i fie calea mai ușoară și să nu se sdruncine. Mulți din cei mai fruntași injugă doi sau patru boi negri.

¹⁾ Astăzi legea nu mai permite ducerea mortului la groapă cu fața descoperită. Am aproba închiderea sicriului în cazuri de epidemie sau de diformarea mortului, când atunci însă, chiar rudele de la sine ieu asemenea măsură, acoperindu-i fața. Priveliștea morții în față, are totdeauna un puternic efect moral, și acesta slăbește, când se ascunde de ochii poporului fața celui mort. Deaceea credem ca afară de cazuri anumite acest vechiu obicei roman ar trebui respectat.

În multe locuri boii se înjugă cu jugul răsturnat, arătând prin aceasta că murind gospodarul toate au să meargă pe dos și fără rânduială.

În Transilvania ținutul Năsăudului fetele mari se duc la groapă pe năsălii purtate numai de fete mari, ear flēcăii numai de flēcăi și cci căsătoriți numai de căsătoriți.

În Basarabia fetele mari sunt duse numai de flēcăi care-și leagă la mână câte o basma sau năframă ca și vorniceii.

Năsăliile la cei săraci sunt impodobite cu scoarță sau chilim, ear la cei bogați cu stofă, din care apoi se fac veșminte la preuți.

În timpurile vechi, ne spune principele Cantemir, că „la moartea vre-unui boer de oaste, caii lui se îmbrăcau cu postav negru, și deasupra lor se puneau hainele lui cele mai de preț, ear înaintea năsăliei se ducea o sulită, în care era spânzurată o sabie cu mănunchiul în jos; și de amëndouă părțile mergeau vre-o câțiva ostași înzăoați și incoifați, și în ochii

cailor se puneă must de ceapă sau praf de pușcă, ca să se arăte ca și când ar plânge și caii, asemenea ca oamenii pentru moartea stăpânului lor.

Trupul unui boer, îl petrecea însuș Domnul împreună cu tot alaiul, și dacă fusese el unul din cei mai mari, atunci mergea înaintea lui cu semnul cel de boerie până la groapă, și după aceea se ducea semnul ȧearăș înapoi și se puneă în Spătărie sau în Divan, și locul boeriei lui rămănea deșert cel mai puțin trei zile.

Năsăliile, la Domnii care mureau în scaun, erau purtate pe umere de boerii de starea întâi, și se schimbau pe rând, de cătră tovarășii lor, cei din stările mai de jos, arătând că stau spre ascultarea poroncilor Domnului lor atât în viață, cât și după moartea lui.¹⁾“

Înaintea mortului merge crucea de la biserică, prapurile, fanarele și sfeșnicele cu luminări aprinse, împodobite cu testemele, apoi

¹⁾ Descrierea Moldovei. Iași, 1851, pag. 199 și 278.

pomenele sau „naporojuele“ care se numesc și „raiū“, și se alcătuesc din două colivi, una mai mare și alta mai mică, asemenea și din doi colaci unul mai mare și unul mai mic, având infipte în ei niște bucățele de șindilă care au pusă în vârful lor în formă de cruce, alămăi, mere, smochine și străfide, asemenea în județul Neamț pe trestii se pun și hulubi de aluat. În orașe la cei mai avuți aceste pomene se poleesc cu foi de aur.

În unele locuri, în Transilvania, pomenele se mai fac în formă de scară, și înșamnă că pe acea scară, are să se urce mortul în ceriu.

Pe lângă sicriu merg, cu capul descoperit, rudeniile, prietini mortului și femeile care-l bocesc. ¹⁾

În județul Neamț, plasa Muntelui și mai ales în comunele: Buhalnița, Bicazul, Hangu, Bistricioara, Călugărenii, Galu, cotivele Chisirig, Secu Buhalniții, Grintieșul mare, Grintieșul mic și altele, precum și în unele părți

¹⁾ Vezi mai pe larg studiul asupra bocetelor ce urmează.

a Bucovinei mai cu deosebire în comunele Crasna, Straja, Cupca, Sucevenii, Vicovu de sus și în altele de prin munți, s'a păstrat vechiul obicei strămoșesc ca mortul să fie dus la groapă cu musica, care se compune din mai mulți flăcăi, cântând „Doina“ din fluerele de îngropare. În Transilvania, ținutul Hațegului, încă se află obiceiul că după mort să meargă un bătrân cântând din fluer, cântece de jale. Numărul acelor fluierari nu se urcă peste zece. În unele din comunele menționate, mai este obiceiul ca înaintea convoiului funebru să meargă și doi bucinatori, bucinând din când în când cu trimbița.

În Bucovina Doina ce se cântă la înmormântări, are ceva schimbare de ceea ce se se cântă în Moldova.

La cei ce petrec mortul la groapă li se imparte testemele și făclii de ceară albă și galbănă, după starea mortului.

Dacă se întâmplă ca mortul să treacă peste un pod, atunci unul din neamurile răposatului,

aruncă în apă un ban, adică plătește podul. Obiceiul mai este a se așeza poduri în calea mortului: se întinde pe pragul porții casei o pânză albă sau o năframă, peste care trece convoiul funebru; o a doua pânză se așterne la jumătatea drumului și o a treia pe pragul porții de la biserică; când se trece peste acele pânze se aruncă câte-o monedă peste ele, apoi se dau de pomană la săraci, pentru sufletul răposatului, împreună cu o luminare, un colac și monezile aruncate. Aceste poduri alegorice închipuiesc punțile ce are să treacă sufletul mortului ca să ajungă la ușa raiului, ear monezile, pentru ca să plătească vămile, de aici zicerea: „plătite să-ți fie vămile“. ¹⁾)

În Basarabia acest obicei, de a se face poduri când se scoate mortul din casă, se păstrează peste tot locul; se pune chiar pe pragul ușei o cergă, un lăvicer sau un prosop și deasupra o pernă și o strachină cu mâncare; atât

¹⁾ Vezi și Alecsandri „Poesii populare“. București, 1866
nota 10 de la pag. 140.

perna cât și strachina se dă de pomană, pentru ca să aibă pe ce se culca și ce mănca mortul pe cealaltă lume.

Ducând mortul la țințirim se face douespzece stări sau popasuri, la fiecare respintene, cetindu-se ectenia morților, și se dă de pomană, peste sicriu, haine de-a lui și alte lucruri; in Vrancea se dă nouă gulere de cămeșă cusute frumos cu arnice și nouă monezi, tot pentru ca să plătească vămile.

Mai in toate părțile locuite de Romăni, și mai cu samă in Transilvania, se impodobește un brad cu flori, cu năfrămi, cu mere, smochine, nuci, prune uscate, strafide, și se pune inaintea casei mortului. In unele locuri se mai increstează in coaja lui diferite figuri. In părțile unde nu se află brad, se impodobește o creangă de măr, sau de prun, sau și alt pom. In Dobrovia se mai impodobește și cu canură (lână) roșie, ștergare, busuioc și hărtie albă.

In Transilvania, ținutul Hațegului, pomul sau bradul nu este alta decât o sulică de lemn de

brad, naltă ca de-un stânjîn, ce se pune numai la fete mari sau flecăiași și se implăntă în crucea de la morment, la flecăi însă acea suliță e naltă de la doi la trei stânjini și se implăntă la morment lângă cruce, prinzându-se cu cue de ea. În vârful lui se leagă un chișchineu ¹⁾ roș cusut frumos cu fir, în care se anină un clopoțel micuț și inelele mortului. În comuna Reșinari și în altele de prin prejurul Sibiului, se leagă la brad și lână de la oi, dacă mortul a fost cioban. La fete mari se pune în vârful bradului cercei și inelul de logodnă dacă a fost logodită sau și alte inele, și rămân acolo.

Bradul sau pomul la înmormentări se face la flecăi, fete și arare ori, în unele locuri, și la tineri înșurăței.

Acest brad sau pom se pune la morment la capul mortului.

Dacă nu se află brad în apropiere de comuna unde se află mortul, în Transilvania este

¹⁾ Cărpă albă, năframă.

obiceiul să se ducă călăreți, cântând din fluere cântece de jale, în locuri depărtate ca să aducă brad, și când trec prin vre-un sat cu el, atunci fetele merg intru întîmpinarea lui și-i cîntă pînă trec din hotarul satului așa numit „cîntecul bradului“, care nu se obicinuește la nime afară decît la locuitorii din unele comune de prin munții Transilvaniei. Dăm aci cîteva din acele cîntece, adunate în comuna Demsuș, ținutul Hațegului, și de prin alte părți.

Brad încetinat ¹⁾
 De unde-ai tunat ²⁾
 Din vîrfușor de munte
 De la flori mai multe,
 De la loc petros
 La loc mlăștinos,
 Cu capul la vale
 Fără pic de cale,
 Și pîn te-or tăeat,
 Tot or fluerat.

¹⁾ Infrunzit, ²⁾ venit.

Tinerelul cel voinic
Cum nu-i frică de nimic
El a rânduit,
El a poruncit,
La șapte gropași
Și tot călărași,
Ei să mi se ducă
Și să mi te-aducă,
Din vârfușor de munte,
De la flori mai multe,
Cu nouă topoară
Brazii să-mi doboare.
Că el a umblat,
Țeri a 'ncunjurat
Și nici a aflat,
Nici a căpătat
Nevastă să-i placă,
Soție să-și facă;
După ce-a umblat,
El a căpătat
Nevastă de munte;
De la flori mai multe,
Naltă și brădoasă
Ca el de frumoasă
Departa a mers
Și el mi-a trimes

Nouă sgrebelungi¹⁾
 Prin păduri și lunci,
 Pe una să-i vie
 Dor de la soție,
 Pe alta să-i vie
 Dor de la frăție,
 Pe una dor de la tăicuță,
 Pe alta dor de la măicuță.
 Chișchineu rotat
 Ciu' te-a blăstemat,
 Vicol să te-ajungă,
 Omăt să te ningă,
 Vântul să te bată,
 Soare să te ardă,
 Să tot albești,
 Să nu putrezești.

ALT CANTEC,

Tinerelule,
 Voinicelule,

¹⁾ Nu am putut afla ce însemnă acest cuvânt, poate că sunt „ursitele“.

Cine ți-a poruncit,
De te-ai coborît
Din brădui mai mulți
Din cei munți cărunți,
Tot mi-au poruncit
De m'am coborît
La mijloc de țară,
Unde-i ap' amară,
Unde-i apă lină
Și earbă sulcină.
Dar ei m'au mințit
Și m'au coborît,
Că eată mă duc
La cap de voinic.
Vânturi să mă bată,
Soare să mă ardă
Nime să nu-mi creadă.
Brădete, brădete!
Brad incetinat
Rău te-a blăstemat,
Cine te-a'mpodobit
Și cine te-a cusut,
Vânturi să te bată
Nime să nu-ți creadă.

ALT CANTEC.

Tinerelule
 Voinicelule,
 Ce ești supărat,
 Ce te-ai mâniat?
 Cum n'oiu fi supărat,
 Că vidra m'a mușcat,
 Că de-un an de zile
 Din alean ¹⁾ pe mine,
 Tot mi s'au vorbit,
 Si s'au sfătuit,
 Ei ca să mă tae
 Din aste părae,
 Și să mă tot ducă,
 Și să mă aducă
 În mijloc de țară,
 Unde-i ap' amară,
 În grădina lină
 Cu apă sulcină,
 Vânturi să mă bată,
 Soare să mă ardă,
 Nime să nu-mi creadă!

¹⁾ Ură

Cântec când se duce bradul la biserică :

Bradete, bradete,
Mergënd inainte,
Se bagi in minte,
A mele cuvinte.
Dacă te-a întâlni,
Ori ți-a veni,
Maica Domnului,
Și a fiului,
Tu să mi-o petreci
Și să mi te pleci,
Drum ți-a arăta
Și te-a îndrepta
Să mergi cu soarele
Ear nu cu apele,
Că soarele 'i mergător
Și 'napoi întorcător,
Dar apele 's curgătoare
Și 'napoi ne 'ntorcătoare.

Dacă cel cui se aduce bradul are femei,
se cântă:

Brad încetinat
Nu fii supărat,
Că nevasta ta
Ea s'a măneca
De mi te-a uda,
De nu te-i usca.

III.

Groapa se sapă de ciocli, ¹⁾ care nu sunt rudele mortului; în Transilvania însă, mai ales în comunele Bucova, Bouțarii de sus, Bouțarii de jos, se sapă numai de rudeniile cele mai de-aproape.

În Valachia, ținutul Prahova, preutul începe mai întâi a săpa groapa, dând de trei ori cu hârlețul în pământ.

¹⁾ Se mai numesc și „gropniceri, gropași și săpători.“

Dacă mortul a fost dus la groapă pe năsălii,¹⁾ după ce i se face prohodul se aşază apoi în sicriu.

În timpurile vechi, pe la anii 1650—1660, după arătarea archidiaconului Paul de Alep,²⁾ înmormântarea se făcea şi fără sicriu.

Mai înainte de a se pune mortul în groapă, se ie de pe el toate podoabele cele scumpe de aur, precum: cercei, inele şi altele.

Când preuţii cântă „veniţi fraţilor să dăm mortului, sărutarea cea de pe urmă“, atunci copiii şi rudeniile lui, îl sărută pe obraz sau pe mâni, în semn că-şi ieu ertăciune de la el, ear prietini lui şi cealaltă gloată ce s'a fost adunat, îi sărută icoana de pe piept; apoi i se pune pânza pe obraz, ear cioclii lasă sicriul în groapă legându-l cu brăe sau taclite, care apoi li se dau lor de pomană, după aceea preutul îi face „paosul“ sau „apaosul“, adică

¹⁾ În Transilvania năsălia se numeşte „laviţă“.

²⁾ Vezi Hajdeu. *Archiva istorică*, 1865. Bucureşti, anul I. Docum. No. 810, pag. 72.

ei toarnă vin ¹⁾ peste trup în formă de cruce. Vinul, în Basarabia mai ales în ținutul Soroca, se amestecă și cu agheazmă. Luând apoi preutul pământ cu lopata, aruncă peste mort, și ceilalți oameni, făcând asemenea, zic: „să-i fie țărina ușoară“, „Dumnezeu să-l erte“ sau „Dumnezeu să-i facă parte din împărăția cerului!“

În unele locuri, și mai ales în Basarabia, tot norodul bate după aceea câte douăsprezece metanii, zicând și „Dumnezeu să-l odihnească“. Pe urmă se pune capacul și se umple groapa cu pământ, făcându-se deasupra o movilă puțin ridicată.

În Bucovina, în unele comune de prin munți, este obiceiul ca să vină doi bucinatori, și pu-

¹⁾ Deși în Molitfenic la „rândueala pogrebaniei mirenilor“ se zice: că preutul varsă peste mort candelă sau cenușa din cadelniță, cu toate aceste nicăiri nu am aflat să se facă aceasta. Sulzer, în *Geschichte des Transalpinischens Daciens*. Wien. 1781. pag. 297, ne spune că se aruncă peste cadavru nu numai vin dar și rachiu, aceasta earăși nicăiure nu am aflat să se facă.

nëndu-și buchinele cruciș peste groapă, încep a bucina de jale.

În Basarabia este obiceiul, ca înainte de a se lăsa mortul în groapă, preotul să-i pună pe frunte „cununia“, care nu este alta decât o bandă de hârtie sau de mătăasă, pe care este zugrăvit Isus Christos, Maica Domnului și Sfântul Ioan, având scris și rugăciunea „Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, milueștene pe noi“, iar pe piept se pune „molitfele pentru ertarea pacatelor“, tipărite pe o coală de hârtie.

Toate aceste rugăciuni mai înainte erau scrise în limba română, acum însă în limba rusască.

La mormânt se împart bani la săraci și se dă peste groapă de sufletul mortului, o găină neagră sau un cucuș, o oie, un miel, o vacă cu vițel, după puterea mortului, iar dacă mortul a fost holteiu, i se aduce calul la mormânt și acolo se dă de pomană unui alt holteiu. La ciocli, în unele locuri, li se mai dau câte un șervet, un colac și o luminare,

sau câte o ulcică; in Bucovina, pe lângă aceste, li se mai imparte și câte o bucată de huscă sau sare.

In multe locuri este obiceiul, că dacă s'a întâmplat, ca mortul să se fi născut in aceeași lună ca și fratele sau sora lui, care trăesc încă, atunci se zice că mortul e lunatic, și se dă cu pușca deasupra mormântului. Aceasta se face pentru ca să nu se ivească vre-o vrajbă pe cealaltă lume între frați.

Tot acolo la mormânt este obiceiul a se prinde „frați de cruce“; aceasta se face când intr'o familie se întâmplă de mor doi copii unul după altul; atunci pentru a scăpa de moarte pe cei vii, unul din copiii remași se prinde frate de cruce cu un altul, din altă familie, fie de ori ce sex, însă să fie lunatic cu acela, cu care are să se prindă frate de cruce. Chipul cum se săvârșește această frăție este următorul: la țințirim, după ce s'a dat drumul sicriului in groapă, fratele sau sora copilului mort, se scoboară in groapă pe sicriu,

ear celalalt copil îl ridică din groapă și punându-se față'n față, apucă un colac, unul cu-o mână și celalalt cu alta și-l frâng în două; după aceea se sărută și astfel se fac „frați de cruce“. Ei se privesc ca cum ar fi frați buni; fratele de cruce cu sora de cruce nu se pot lua niciodată în căsătorie.

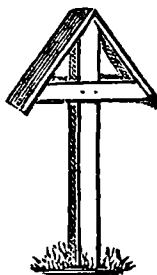
În județul Olt, mai este încă obiceiul a se prinde frate de cruce astfel: fratele mortului lunatic, se pune în fiară și se prinde apoi frate de cruce cu un altul, așezându-se pe marginea mormântului și rupând o furcă de strins fîn, pe care unul o apucă de-un crac ear celalalt de altul.. ¹⁾

¹⁾ Obiceiul de a se prinde frate de cruce nu se face numai la mormânt; în părțile de munte se sapă într-o stâncă o cruce, pe care cei ce vor să se prindă frați de cruce o sărută, apoi își fac la mână dreaptă o tăietură, și amestecă sângele lor, și astfel se fac „frați de cruce.“ Această datină veche îi leagă a-și da viața unul pentru altul. (Vezi și Hajden, Columna lui Traian anul VIII, tom. II). București 1878, pag. 5—11, asemenea și Alecsandri, „Poesii populare“, București 1866, pag. 13.

La mormânt, la capul mortului lângă cruce, se înfige bradul, care a fost înaintea casei, dându-se mai întâi de pomană toate lucrurile cu care a fost împodobit. De multe ori la capul fecioarelor se plantează un fir de ederă care de-a purure este verde, și se samănă pe mormântul lor busuioc și fonfiu sau bu-diene ¹⁾

La cei mai bogați se pune pe mormântul lor o peatră, fie culcată fie în picioare, având săpată pe ea soarele și luna, și cuvintele obicinuite „aici zace robul lui Dumnezeu (cutare)...” și apoi trecătorilor: „ziceți Dumnezeu să-l erte!”

La cei mai săraci se pune numai o cruce de lemn, vopsită cu roșu. La unii acea cruce se mai acopere cu două scândurele și atunci are forma ce se vede în figura aci alăturată.

¹⁾ O plantă ce face flori galbene care chiar când se usucă nu-și schimbă culoarea.

Din vechime, ne spune G. Seulescu ¹⁾ că peste acea cruce se pune o pănză de un cot cu inscripția D. M. O. ²⁾

La multe morminte se mai pune și câte un fănaraș în care se află o candelă, care se aprinde în Sămbăta morților și la alte zile mari, când tot atunci se arde tămăe. În unele petre se sapă o bortă în josul ei și acolo se pune o candelă aprinsă.

În multe părți, la noi, precum și în Bucovina, este obiceiul ca călătorul să arunce bucățele de lemn, de nuele, strujeni, fân sau crengi uscate peste mormintele celor îngropați la drumuri, încât de multe ori se fac movili mari, cărora apoi li se dau foc, și apoi eară se asvêrl peste mormânt asemenea lucruri.

După înmormântare toți oamenii se spală pe mâni, sau a casă, sau chiar la țintirim

¹⁾ Loc. cit. pag. 140.

²⁾ În călătoria ce am făcut în toate ținuturile locuite de Români, nu am aflat ca să se fi pus vre-odată asemenea inscripțiune.

lângă groapă; dacă se întâmplă vre-un isvor sau apă curgătoare în calea lor, aleargă toți de se spală acolo, une-ori, și pe obraz.

În județul Olt mai este obiceiul, că cei ce s'au spălat, să asvêrle cu apa îndărăpt.

Intorcându-se gloata la casa mortului, ăi fac comăndarea, ospătând pe toți cei ce au fost la îngropare, punându-se și pomul pe masă, în locurile acele, unde nu este obiceiul a se pune la mormânt. Din vechime acea comăndare se făcea în chipul următor: „De cu sară, când a doua zi are a se înmormănta răposatul, vine preotul și se aduce una sau mai multe oi și berbeci, mai cu samă negri; se face o groapă, și întorcând vitele cătră apus, răsărite fiind acum stelele, le lipește luminări de ceară prin coarne, le citește o rugăciune și apoi venind rânduiții le tae, punând se curgă sângele în groapa făcută inadins pentru aceasta, numită „ară“. Preotului se dă capul și pielea, de unde a ramas proverbul: „că a dat pielea popei“, adică a murit, ear cărnurile se fac bucate și

se ospătează petrecătorii, cărora mai întâi li se impart câte un colac și o luminare. La masă punându-se și dându-li-se câte o cupă de vin, fiecare, luând, varsă puțin pe pământ, ¹⁾ zicând: „ușoară să fie țărina reposatului.“ ²⁾

În Transilvania, în comunele de prin prejurul orașului Sibiu, comăndul se face astfel: se pune masa, unde stă de mănăncă preotul și cu fruntașii; pe lângă bucatele ce se află, care de obicei sunt supă de tăeței și friptură, se pune un colac mare în care se implăntă un copăcel încărcat cu mere, turte, covrigi, prune și nuci, și apoi când cântă preotul „unde umbrează darul tău Mihaile Arhanghele“, toți mesenii saltă și leagă colacul cu copacul. În curte începând de la masă și până la poartă sau și mai departe în stradă, se presară pae și pe ele se așază o pânză albă, pe care se

¹⁾ Acest obicei de a vărsa o parte din băutura până a nu duce paharul la gură — libație — se face pentru ca să alunge nălucile morților ce sbor prin lume și, se amestecă în faptele oamenilor. (Vezi și Alecsandri, Poesii populare, București, 1866, nota de la pag. 6)

²⁾ Seulescu, loc. cit. pag. 140—141.

pun străchini cu bucate, și venind oamenii se pun la masă, jos la pământ, și după ce au ospătat li se dau câte un colăcel și o luminare de ceară galbănă.

Măncările cele mai obicinuite ce se fac la comandare sunt: borș de pasere, găluște, sarmale, plachie și diferite fripturi, sau și alte bucate care-i plăceau răposatului fiind în viață.

În Transilvania, ținutul Făgărașului, comandarea se numește „sărăcusta“. Fie omul cât de neavut, imparte mesenilor după ospățare câte un colăcel sau o bucată de pâine și o luminare de ceară, ear fețelor bisericești, încă și câte o năframă.

În comunele din Banat, Barjovic, Prilipeț și în părțile Almaajului, înainte de a se așeza gloata la masă și de a binecuvânta preotul bucatele de pe ea, se împodobește frumos cu flori un băț, pe care se incolătăcește o luminare de ceară galbănă și stă aprinsă cât citește preotul rugăciunea mesei, apoi așezându-se cu toții la masă, se stinge lumina și se pune

bățul pe un scaun lângă masă, ținând astfel locul mortului.

Trei seri de-a rândul se aprinde tămăe într'un hărb, în locul unde mortul și-a dat sufletul, și se pune acolo și o ulcică cu apă sau cu vin, o bucată de pâne, și toiagul aprins, care nu este alta decât o luminare de ceară, lungă cât și mortul.

Vinul din ulcică și pânea se dau unui bărbat sau unei femei, după sexul defunctului, de mănăncă și bea în trei seri de-a rândul, în locul unde mortul și-a dat sufletul. Acel bărbat sau acea femeie represintă, în cursul acelor trei zile persoana defunctului, fiindcă se crede că sufletul mortului sboară rătăcind trei zile, apoi întorcându-se acasă ostenit, se găsească de mâncat și de băut.

Toiagul se duce la biserică de arde puțin la icoana Maicei Domnului, apoi se pune aprins la mormânt, la capul mortului.

După aceste trei zile se crede că sufletul mortului stă șese săptămâni deasupra ușorului

de la ușa casei, deaceea Românii din Dobrovia, aștern asupra aceluiașor o „pominetă“, adică o bucată de pânză albă, tăetă dintr'o trimbă,¹⁾ pentru ca să aibă pe ce să stea sufletul.

În Transilvania, după ce s'a înmormântat mortul, două sau trei neamuri de-a lui se duc de cu noapte la mormânt, și-l stropesc cu apă adusă într'un ulcior, îl tămăduiește și apoi aprind „privighitoarea“ sau toiagul,²⁾ care stă aprins cât fac cincisprezece metanii, zicând că prin aceasta se imblânzește câțelul pământului ca să nu latre pe noul oaspe venit între celelalte mormânturi.

IV.

Patruzeci de zile de-a rândul după ce moare omul, se poartă parastasele, adică, se duc la biserică, în fiecare zi nouă covrigi, o luminare,

¹⁾ Val de pânză.

²⁾ În Valachia se numește și „stat“.

vin și tămăe, ear preotul citește rugăciunile cuvenite. Se mai pomenește și numele mortului la liturghie in timp de patruzeci de zile și a-ceasta se numește „sărindar“.

Patruzeci de zile încă se mai tămăează in casă, unde a fost mortul, și se toarnă pe locul unde s'a săvârșit din viață puțină apă, apoi se duce la mormânt vin și tămăe, crezându-se că până la patruzeci de zile când începe a putrezi trupul, până atunci sufletul mortului umblă sburând pe lângă casă și pe lângă mormânt, după aceea trece in cealaltă lume.

In Joia mare, care este in a șeptea săptămână a postului mare, se duce la biserică o colivă care se scoate la mormânt și se fac rugăciuni pentru sufletul mortului. Asemene se dă de pomană pentru morți, la Moși sau Sămbăta morților, merinde și lucruri precum : cofe, cofăele, ulcele, străchini impodobite cu flori, in care se pune vin, pâne, carne friptă, lapte cu orez, și altele, precum și câte-o luminărică de ceară galbenă.

Mortul se jăleşte în curs de un an; în acel timp atât femeea răposatului cât şi alte rudeni, din cele mai de-aproape, nici joacă, nici se desfătează; în Banat, unele femei nu-şi spală faţa şi nici măcar îşi schimbă veşmintele de pe ele în cursul aceluiaşi an de jălire, fetele umblă cu părul despletit, şi când intră în joc după ce a trecut anul jălirii, atunci se aşterne o năframă la pământ pe care o calcă cu picioarele înainte de a juca.

Jelirea nu este la toţi de o potrivă, ne spune Dimitrie Cantemir „când moare vre un ȧaran trebui feciorii lui se umble şese luni cu capul gol, macar de este şi la mijlocul ernei, şi să-şi lese părul şi barba, şi cât de departe se aibă a merge, nu cutéza să-şi invălească capul cu nimică. Aseminea şi cei mai de frunte obicinneau mai nainte se urmeze patruzeci de zile; ear acum au părăsit acest felu de eres şi numai cât imbracă haine cernite, şi aşi lasa părul capului se crească. Iară când moare fratele vreunei fecioare de ȧaran, atunci

ea după obicei taie din părul capului său, și leagă la crucea care se pune la mormântul frățini-său, și ia aminte într'un an, se nu lip-sască de acolo, sau se cadă jos, eară întem-plându-se se lipsească, atunci mai pune earăși de al doilea altă legătură de păr¹⁾.

Bărbații, care sunt rude de-aproape a ră-posatului, umblă cu capul gol cincizeci de zile și in unele locuri din Transilvania și până la un an; ear flectăii își rătează puțin și părul dinainte.

In Transilvania este obiceiul, pentru ca mortul să nu pătimească de foame și sete pe cealaltă lume, să se dee de pomană apă, care o cară câte-o femeie in numele lui de la vre-o fântână, la o casă in timp de un an.

Pe la mai multe case, care sunt la drum, am văzut in călătoria mea prin munți spre orașul Abrud, acățate ulcioare nouă pline cu apă, pentru ca trecătorii să aibă ce bea, și

¹⁾ Descrierea Moldovei, Iași, pag. 278 și 279.

întrebând pe bătrâni pentru ce se face aceasta, mi s'a răspuns că pentru sufletul mortului.

În județul Olt și Mușcel, femeile sau fetele cară apă pe la case, în timp de patruzeci de zile, însemnând la răbuș fiecare zi, și implinindu-se acest termen, lipsesc de răbuș o luminare de ceară galbenă căruia îi dau drumul pe o apă curgătoare.

În unele locuri se năimesc oameni străini, de cară apă de la izvor, cu două cofe nouă, la o casă săracă în cursul acelor patruzeci de zile, acele cofe, apoi se dau de pomană; aceasta se face pentru ca mortul să-și ude sufletul când va trece prin vămi.

Mulți lasă, cu limbă de moarte, că după săvârșirea lor din viață, să se facă punți și poduri, puțuri sau fântâni pe la drumuri, pentru ca călătorii trecând pe dăsele sau recorindu-și sufletul cu apă, să zică „bogdaprosti, să fie de sufletul celui care le-au făcut“.

În Dobrovia este obiceiul, că cu o zi înainte de Înălțarea Domnului, la Ispas, să se

adune femei și babe, și să iee azime calde, ceapă verde și rachiu, și mergând prin sat, să le dea de pomană, pentru sufletul morților, ca să aibă pe drum, fiind credința că în acea zi morții sbor în ceriu.

La trei, la nouă și la douăzeci de zile se face masă pentru pomenirea sufletului răposatului, iar la patruzeci de zile, se cheamă preotul de-i ridică panaghia, făcându-i atunci și vecinica pomenire.

Pentru sufletul morților se mai face sobor, la biserică, la trei luni, la jumătate de an, la nouă luni și la anul, când se scoate și coliva la mormânt, care se dă apoi preoților.

După ce se implinesc șapte ani de la moartea răposatului, merg rudele și-l desgroapă, i se spală oasele cu vin și le pun în biserică, și stau până a doua zi, când se săvârșește sfânta liturghie, și după aceea prohodindu-i-se rămășițele, se îngroapă earăș în mormânt, iar dacă mortul se găsește neputrezit, atunci se zice că-i jurat, adică afurisit, și se razemă de zidul

bisericeii, și archiereul sau preotul îi citește rugăciunile deslegării, pentru cei afurisiți.

Când se întâmplă de moare vre-unul din neamul cel mai aproape a mortului, la șese săptămâni, în multe comune este obiceiul că, atunci se desgropă mortul și dacă-l găsește cu fața 'n jos, se zice că e strigoiu, ¹⁾ și îndată i se bate un par de lemn de tisă prin inimă, sau i se scoate inima și cu ea se ung toți membrii familiei, pentru că prin aceasta se crede că-i păzește ca să nu moară îndată și neamurile remase în viață.

În județul Mehedința în timpurile vechi, după ce se desgropa strigoiul se ducea la munte, și se arunca sau se îngropa acolo.

În comuna Tătarci, județul Olt, se mai crede că mortul e strigoiu, când el s'a născut cu perdè

¹⁾ Strigoi sunt morții acei care se scol din mormânturi și pornesc cu sicriile în cap, mergând, în noaptea spre sfântul Andrei, de cerceteaza ce mai este pe la casele lor. Ei au coada și se prefac, în diferite dihanii, lupi, cani și în alte animale, apoi înainte de a răsări soarele ei se vir earaș în morminte. Spre a nu-i lăsa să se apropie de case, se ung ferestrele și ușile cu

pe cap, deacea când moare, trupul lui se leagă cu rug, și-i pun puțin meu în sicriu, în gură, în ochi și în nas.

Credința în strigoi ¹⁾ este foarte răspândită în tot poporul român. Aflându-mă în Transilvania, ²⁾ în comuna Zernești, mai multe femei din Poeana Mărului, un sat aproape de acea comună, crezând că ploaea care ținea neincetat de vr'o câteva zile provinea din cauza morții unei fete, îngropată de curând și presupusă de strigoaică, meraseră la mormânt și desgropare cadavrul, și-l străpunseră cu furci de fer în inimă, în ochi și în piept și apoi întorcându-o în sicriu cu fața 'n jos au îngropat-o earăș.

usturoiu în ajunul sfântului Andrei, fiindcă se crede că usturoiul nu le place și-i alungă. Mai sunt și alți strigoi, cari sunt mici și se numesc „moroii“, aceștia sunt copiii cei născuți de curând, ce mor înainte de a fi botezați; ei vin de cer țifă de la mamele lor și aceste spre a-i impaca, trebuie să care cu gura aghiasmă mare din ziua de Bobotează, în curs de șapte ani, și să stropească mormintele lor când atunci se privesc ca și botezați. (Vezi și Alecsandri, loc. cit. nota de la pag. 194).

¹⁾ În Transilvania se numesc „șiscoi“.

²⁾ În luna Iulie, 1880.

V.

Aceste obiceiuri descrise mai sus, sunt parte creștine și parte păgâne. Scopul nostru e de a cerceta care din ele pot fi reduse la originea romană.

Urmând șirul în care au fost espuse obiceiurile ce se păzesc astăzi la înmormântările Românilor, găsim întâi la poporul Român, că mortul neîngropat nu și-ar pute odihni sufletul. Aceasta deși poate fi o credință mai generală, totuș e mai mult decât sigur, că ea a fost moștenită direct de poporul nostru de la străbunii sei. Așa Virg. Aen. lib. VI. v. 325 și urm. ne spune:

Nec ripas datur horrendas et rauca fluenta
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt,
Centum errant annos, volitantique haec littora circum;
Tum demum admissi stagnaque exoptata revisunt.¹⁾

1) Nici nu-i este permis a-i trece peste îngrozitoare ținuturi și peste aceste riuri bubuitoare mai înainte de a se fi odihnit oasele lor în pământ, altfelu rătăcesc în timp de o sută de ani și sbor împrejurul acestor ținuturi, și numai după aceea vin să vadă lacurile mult dorite.

Conform cu această credință, întâlnim la Romani și obiceiul ce stă cu densa în legătură de a arunca de trei ori cu țărină pe cadavrele neîngropate ce le găseau. Horat. Od. I. 23, 22 ne arată acesta:

At tu nauta vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare. . . .
Injecto *ter pulvere* curras. 1)

Inchiderea ochilor după ce murea cineva, este arătată de mai mulți scriitori, precum Ovid. Trist. III. 43.

Nec mandata dabo, nec cum clamore supremo
Labentes *oculos*, *condet* amica manus. 2)

-
- 1) Și tu luntrașule nu te arăta neîndurat față cu țărina spulberătoare, cu oasele și cu capul neîngropat. Dă-le ce li se cuvine, și după ce vei arunca peste mine de trei ori cu pământ, pleacă.
 - 2) Nici voiu da ordine, nici o mână amică nu-mi va închide ochii, gata de a se stinge, după ultimul strigăt

Apoi Plinius in Hist. Nat. Lib. XI. LV

Morientibus illos (oculos) *operire* rursusque
in rogo patefacere Quiritium magno ritu
sacrum est. 1)

Aceasta o mai putem vedè și in Virg.
Aeneid. IX. 487 și Ovid. Her. I. 102 și 113.

Punerea celui ce moare la pământ, asemenea
este un obicei roman, care se păstrează de
noi și până astăzi nestrămutat. Ovid. Trist.
lib. III. Eleg. III. 39.

Nec mea consueto languenscent corpora lecto!
Depositum nec me qui fleat, ullus erit. 2)

Spălarea trupului cu apă caldă și ungerea
lui cu unsori, este arătat de Virgil. in Aneid.
lib. VI. 219 și 220:

-
- 1) A închide ochii la cei ce mor, și apoi a-i deschide pe
rugul arderii este un obicei sacru la Romani.
 - 2) Nici corpul meu nu zace in patul obicinuit, nici este
cineva care să mă plângă cand mă va pune la pământ.

Pars calidos latices et athena undantia flammis
Expediunt, corpusque *lavant* frigentis et *ungunt*. 1)

Așezarea mortului cu picioarele spre ușă, adică gata de plecare, se vede a fi fost indeobște urmată de Romani. Plin. lib. VII. 8, ne arată aceasta :

Ritu naturae capite hominem gigni mos est
pedibus efferi. 2)

Și Persius, III. 105:

Hinc tubae, candelae: tandem beatus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
In *portam rigidos calces extendit*. 3)

-
- 1) Unii pregătesc apa de clocotește la foc în căldări și apoi spală corpul înțepenit și-l ung.
 - 2) Natura a dispus, ca omul să intre în lume cu capul și să easă cu picioarele.
 - 3) Apoi pornesc trâmbițele și făcliile: însfirșit repozatul așezat pe un pat nalt și uns cu mirezme unsuroase, este întins cu picioarele înțepenite spre ușă.

Credința că mortul călătorind pe cealaltă lume ar avea nevoie de un băț, pentru a se apăra de câni, amintește pe Cerberus, vestitul câne cu trei capete, păzitorul infernului.

Tot aici putem subsuma și credința arătată de noi, ce există în Transilvania, că după ce s'a înmormântat cadavrul, să meargă rudeniile lui a doua zi de cu noapte și să stropească cu apă mormântul, să-l tămăzeze și să aprindă toiagul pentru a „imblânzi cățelul pământului, ca să nu latre pe noul oaspe venit între celelalte morminte.”

Banul ce se pune în deosebite chipuri arătate mai sus în săcriul mortului, nu este altă ceva, decât vechiul obol ce se plătea lui Caron, pentru a trece pe mort peste fluviul Acheron, și a intra astfel în Hades. Juvenal III. v. 265 și urm. ne spune că:

Jam sedet in ripa tetrumque novicius horret
Porthmea, nec sperat cenosi gurgitis alnum

Infelix nec habet, quem porrigat ore *trientem*. 1)

In Propert. Lib. IV. El. XI v. 7. încă aflăm aceasta:

Vota movent superos: ubi portitor *aera* recepit
Obserat herbosos lurida porta rogos. 2)

În mormintele celor vechi și astăzi se găsesc monezi în gura scheletelor între dinți.

Înainte de casa mortului se pune un chiparos „cupressus” care era semn de moarte și era consacrat lui Pluton zeul dedesubtului. Se crede despre acest arbore că odată tăiet, el nu mai odrăslea. Paul. Diac. Excerpt. ex. lib. Pomp. Fest. de significat. verb. lib. III, ne spune că:

-
- 1) În timp ce noul venit sta pe mal, și este cuprins de frică la vederea înfricoșatului Caron, nenorocitul a pierdut speranța de a trece cu barca balta cea globoasă, neavând nici un ban pe care să-l dea cu gura.
 - 2) Rugăciunile mișcă inimile zeilor; și când luntrașul a primit banul, poarta spăimântătoare se închide pe mormântul erbos.

Cupressi *mortuorum domibus* ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil iam est sperandum quam et ob causam in tutela Ditis patris esse putabatur. 1)

In locul cupresului se punea și brad. Plin. XVI. 10. 18 ne spune că:

Picea montes amat atque frigora, feralis arbor et funebri indicio ad *fores posita*. 2)

La noi am văzut că în locul cupresului care nu se află în regiunile noastre se pune bradul.

Lângă mort se puneau miresme într'o cățue ca să ardă. Paul. Diac. loc. cit. lib. I:

-
- 1) Cupressii se puneau înaintea casei mortului, fiind el un copac, care dacă se tăia nu mai odrăsleşte, după cum și de la mort nu mai este nimic de sperat, din care cauza se și privea că acest arbore stă sub tutela părintelui infernului.
 - 2) Bradului îi place munții și frigul, este copac de moarte și se pune la poartă ca semn de doliu.

Acerra ara quae ante mortum poni solebant,
in qua *odores* incendebant. 1)

Mortul era dus la inmormântare cu făclii.
Acest obicei îl amintește Ovid. Her. epist.
XXI. v. 172 :

Et face pro thalami, *fax mihi mortis* adest. 2)

Asemine și Tacit. Ann. lib. III. 4 :

Dies, quo reliquiae tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus, modo ploratibus inquires ; plena urbis itinera, conlucentes per campum Martis *faces*. 3)

-
- 1) Acerra este o cașue care se puneă înainteă mortului, și in ea se aprindeau miresme.
 - 2) Și in loc de făclia nunții, eu am langă mine faclia morții.
 - 3) Ziua in care se duceau la groapă remașitele lui August, câte odata era liniștita din cauza tacerii și câte odată era tulburată din cauza plangerilor, strădele Romei erau inbulzite de mulțime și prin câmpul lui Marte strălucneau făcliile.

Mortul se îngropa cu hainele cele mai alese. Virgil. Aneid. IX. 488 și urmăț:

Heu! terra ignota, canibus date praeda Latinis
Alitibusque jaces! nec te tua funera mater
Produxī, pressiere oculos, aut vulnera lavi,
Veste tegens, tibi *quam nocte festina diesque*
Urgebam, et telâ curas solabar aniles. 1)

Măi înainte de a se îngropa mortul, i se da cea de pe urmă sărutare. Propert. Lib. II, Eleg. XIII. v. 29:

Osculaque in gelidis pones suprema labellis,
Quum dabitur Syrio munere plenus onyx. 2)

-
- 1) Vail tu care zaci in pământ necunoscut dat pradă canilor latini și paserilor, și eu mama ta n'am putut să te îngrop, sa-ți închid ochii sau sa-ți spal ranele acoperindu-te cu vestminte pe care le-am cusut zi și noapte, și lucrând imi mangăeam grijile bătrâneței.
 - 2) Tu vei depune cea de pe urmă sărutare pe buzele mele înghețate, când se va vărsa asupra corpului meu o cupă plină de miresme din Siria.

După ce se ardea corpul se turna vin peste
remășițele lui; Virg. Aneid. lib. VI. v. 219.

Postquam collapsi cineres, et flamma quievit
Reliquias *vin*o et bibulam lavêre favillam. 1)

Plin. in Hist. nat. lib. XIV. 12. ne spune:

Numae regis Posthumia lex est: „*Vino*
rogum ne respergito“. Quod sanxisse illum
propter inopiam rei nemo dubitet. 2)

După terminarea ceremoniei inmormântării
se zice mortului cuvintele următoare:

Sit tibi terra levis! 3)

adică:

Să-ți fie țărina ușoară!

-
- 1) După ce remășițele mortului au fost prefăcute în cenușă și s'a stins flacăra, se spală cu vin.
 - 2) Legea Posthumie a regelui Numa zice: că rugul sa nu fie stropit cu vin. Și nime să nu se indoească că el a hotărit aceasta din cauză ca sa nu se faca cheltueli zadarnice.
 - 3) Mart. Epig. lib. IX. 30.

Intovărășirea sicriului când este dus la groapă de cătră femei inrudite cu mortul, cu părul despletit, este amintit și la Romani, deși pare a fi un obicei ce se găsește și la alte popoare. Varro la Non. XVI. 14:

Propinquae adolescentulae etiam anthracinis, proximo amiculo nigello, *capillo demisso* sequerentur lectum. 1)

De asemenea se obicinuia ca și la noi a se duce sicriul pe mâinile rudelor celor mai apropiate. Servius la Virg. Aneid. VI. 222 :

Deferendi feretrum *propinquioribus virilis* sexus dabatur munus. 2)

Amintirea arderii morților care se făcea la Romani este păstrată încă de poporul Român. Dupăcum am văzut se aruncă pe mormintele

-
- 1) Copilele care erau neamuri de-aproape a mortului erau cernite, ear cele mai de-aproape erau într'un vestmânt negru și cu părul despletit urmau după mort.
 - 2) Rudele cele mai de aproape de secs bărbătesc aveau îngrijire de a duce sicriul.

celor îngropați la drumuri, bucățele de lemn, nuele, crengi și alte lucruri ce se pot aprinde.

Ducerea mortului la groapă cu cântări din fluere și bucline, este un obicei roman care s'a păstrat de noi și până astăzi. Aceasta o găsim în Propert. lib. II. Eleg. 4:

Nec tuba sit vana querella mei. 1)

și lib. IV Eleg. ult. v. 9:

Sic moestae cecinere tubae 2)

Asemenea și Ovid. Fast. lib. VI. v. 663:

Cantabat moestis tibia funeribus 3)

Luxul pompelor funebre ajunsese așa de mare la Romani, încât după o dispozițiune a legii celor XII tabule, citată de Cicerone „se reduceau cheltuelile înmormântării la trei vestimente de doliu, trei bănzi de purpură și *necae fluerari*.“

1) Și nici zadarnică va fi plângerea mea prin tuba (bucin).

2) Așa cântau tubele cele de jale.

3) Se cânta din fluer la înmormântările cele jalnice.

Extenuato igitur sumptu, tribus ricinis, et vinclis purpurae et *decem tibicinibus*. 1)

Lucru vrednic de luat a minte este că la noi, numărul fluerarilor nu se urcă peste zece, și dacă întreabă cineva pentru ce numai până la zece, răspunsul este că așa s'a pomenit din bătrâni.

La morminte se aprindea candela. Modestinus. Dig. XL. 44:

Moevia decedens servis suis, nomine Sacco, et Eutythiae et Jrenae sub conditione libertatem reliquit his verbis: Saccus servus meus et Eutythia et Jrene ancillae meae, omnes sub haec conditione liberi sunt ut monumento meo alternis mensibus *lucernam* accendant et Solennia mortis peragant. 2)

1) De legibus. Cart. II. 22.

2) Mevia murind a lăsat liberi pe servii ei Saccus, Eutythia și Irina sub condițiunea aceasta: Saccus servul meu și Eutythia și Irina sclavele mele să fie liberi sub această condițiune, ca să aprindă candela la mormântul meu și să-mi facă toate grijele pentru moarte, în lunele alternative.

Obiceiul de a se scoate de la mort ori ce podoabe de aur înainte de a se înmormânta, datează tocmai de la legea celor XII Tabule. Aşa în Tabula X. IX se zice:

Neve *aurum addito*. Quoi auro dentes vincfi escunt, ast im cum illo sepelire urere se fraude esto. 1) vezi şi Cicero de leg. lib. II. XXIV.

Femeile îşi lepădau toate juvaerurile de pe ele în timpul jălirii, T. Liv. XXIV. 7. ne spune aceasta:

Quid aliud in luctu quam *purpuram* atque *aurum* deponunt? 2)

Pe mormânt se puneă ceva de mâncare precum pâne cu vin şi sare, pentrucă se credea că mortul are să vie să le mănânce. Ovid. Fast. II. 538:

-
- 1) Să nu se îngroape mortul cu aur; dacă dinţii vre-unui mort erau legaţi cu aur, de-l vor îngropa sau arde cu aur se comite o fraudă.
 - 2) În timpul jălirii femeile îşi lepădau purpura şi aurul.

Et sparsae fruges; parcaque *mica salis*
Inque *mero mollita Ceres*, violaeque solutae. 1)

După ce poporul se întorcea de la mort se spăla cu apă. Fest. loc. cit. pag. 3 :

Jtaque funus prosecuti redeunt ignem
supergradiuntur *aqua aspersi*; quod purgationis genus vocabant suffitionem. 2)

Pentru pomenirea mortului se dădea ospete, așa la a noua zi după înmormântare se făcea Novemdialia. Scol. in Horaț. Epod. XVII. 48:

Novemdiale sacrificium est, quod mortuo fit nona die quam sepultus est. 3)

La înmormântări se împărțea de pomană la popor carne crudă *visceratio*. Tit. Liv. lib. III 22:

-
- 1) Și se pun fructe, și puțină sare, și pâine muetă în vin și presură câțiva toporași.
 - 2) Așa cei ce au petrecut mortul, întorcându-se a casă, sar peste foc și se spală cu apă; acest soi de curățire se numește „suffitio“ (afumare).
 - 3) Novemdiale este un sacrificiu care se face, în ziua a noua după ce s'a înmormântat mortul.

et populo visceratio data a M. Flavio in funere matris 1)

și mai departe lib. XXXIX 46 :

P. Licinii funeris causa visceratio data. 2)

Mai târziu s'a luat obiceiul a se împărți de pomană și parale.

Intre aceste obiceiuri remase noue de la Romani, nu este nici unul mai caracteristic decât acel al „bocetelor“, asupra căruia dăm mai jos un studiu special, urmat și de o culegere de bocete, ce am adunat in toate ținuturile locuite de Români precum am spus mai sus. Este o pierdere însemnată pentru noi că nu avem nici o cunoștință despre bocetele care le spuneau Romanii la înmormântările lor, spre a pute face o comparațiune dacă și ideile exprimate prin bocetele noastre sunt de obârșie

1) La înmormântarea mamei sale M. Flavius a împărțit carne crudă la popor.

2) La moartea lui P. Liciniu s'a împărțit carne crudă.

romană sau dacă poporul Român a adoptat numai forma străbună punând în ea un conținut original.

Bocetele populare la Români.

Bucuria și durerea sunt cele două caractere ale cântecului; nu se află nici o mișcare a inimei pe care cântecul să nu o înalțe sau să nu o dămolească; el e destinat de la natură a ne înveseli în mijlocul plăcerilor, și a ne mângăie când suntem cuprinși de nenorociri, ușurându-ne greutatea vieții. Cântăm când suntem cu amicii noștri, pentru a ne exprima veselia, cântăm la nunți, la mese, la triumfuri, cântăm pentru femeia pe care o iubim. Calătorul cântă asemenea în drumul său, agricultorul în mijlocul câmpiilor, marinarul pe apă, păstorul pășunându-și turma, vânătorul urmărind selbătăcinnile, lucrătorul

în atelierul seu; bogatul cântă pentru a înălătura monotonia vieții, și a-și face traiul mai plăcut, ear saracul din contra pentru a suferi mai ușor munca și miseria; în sfârșit cu cântecele dulci de leagăn ale mamei noastre ne naștem, cu cântecele de jale ale inmormentării ne călătorim de pe această lume, și astfel cântecul este tovarășul nostru nedespărțit de cum ne naștem pînă murim.

Diferitele vuete produse în aer de vînt, freamîntul frunzelor de pe arbori, murmurul apelor, cântecul și ciripitul variat al păsărilor, diferitele sunete ale voacei animalelor ne fac să credem c'au contribuit intru cît-va pentru a regula diferitele tonuri ale voacei omenești. Instinctul natural de a imita, sădit în inima fie cărui om, făcî ca cea întâi încercare pentru exprimarea diferitelor senzațiuni, să fie produsă prin voace, a doua, prin instrumentele de musică care și ele la rîndul lor căutau să imiteze voacea ominească.

În timpurile vechi Grecii, care iubeau așa

de mult musica, și care o considerau ca un element puternic pentru existența unui popor, cântau nu numai poeziile, dar până și epopeele lor. Istoria ne spune că Orfeu și Linus erau cei întâi care au inventat cântecele și le-au executat în onoarea zeilor, mai întâi fără acompaniamentul vre-unui instrument, apoi mai târziu când musica începuse să se perfecționa, cu acompaniament de liră inventată de Terpandre, sau de diferite soiuri de flaute.

Grecii pe lângă marele număr de cântece pe care le executau la diferite ocazii, mai aveau și de acele particulare pentru fie care breaslă de meseriași; scriitorii din antichitate enumeră: cântecul plugarilor numit *Epimilios*; cântecul bouarilor când mănă girezile de boi la păscut numit *Bucoliasm*; acel al țesătorilor de pânză numit *Elinos*; cântecul lucrătorilor ce făceau ștofe de lână, numit *Julos*; cântecul secerătorilor numit *Lytierse*, cântecul celor ce făceau snopii de grâu pentru a lăuda pe Cerēs, numit *Calinuli*; cântecul morarilor

numit *Himeos*; cântecul pitarilor, cântecul celor ce scoteau apă din fântână pentru trebuința locuitorilor; cântecul marinarilor și al vâslășilor; cântecul mancelor numit *catavacaulesis* sau *nunie*. Cântecul amanților, numit *nomion*; acel al nevestelor numit *Calycè*; acel al fetelor numit *Harpalycè*, aceste două din urmă se mai numeau și *căntece de amor*.

Mai era apoi cântecul lui Datis, care se cânta la petreceri și veselii, și *scoliile* care se cântau la ospete, subiectul lor fiind vinul și amorul; cântecul nunții numit *Hymeneu* sau *Epitalam*; cântecul care se cântă la nenorociri numit *Linos*, și trenele (ῥῆνοι) căntecele de ingropare.

Romanii care niciodată n'au cultivat și onorat musica ca Grecii, aveau și ei totuș puține asemenea căntece luate de la aceștia.

La poporul român, încă se văd remășițe din numirea acestor căntece; așa avem cântecul ce se cântă *la nunți*; cântecul *secerătorilor*; cântecul femeilor ce *țesă* și *ghilesc pânza*; căntecele mamelor și al mancelor când

ădorm copiii, așa numite *de leagăn*; cântecul *cărdăușilor*; cântecul *ciobanilor*; acel al *mo-canilor*; acel al *culegătorilor de vii*; și cântecetele de *inmormântare* sau *bocetele*.

Noi aici nu vom vorbi decât despre bocetele noastre populare.

Intrebuințarea bocetelor la inmormântări e foarte veche; ea se află la mai multe popoare din antichitate.

La Evrei găsim în cartea numerilor cap. XX. v. 29, că: în timp de treizeci de zile s'a plâns asupra corpului lui Aaron. În aceeaș carte cap. XXIV v. 9. vedem că poporul lui Israil a plâns pe Moisi în timp de treizeci de zile. În Paralipomen cap. XXXV v. 24 găsim asemenea că pe Iosias l'a plâns toată Iudea și tot Ierusalimul.

Câte-odată la Evrei, când nu se găsea cine să bocească pe mort, se căutau femei, care să nămeau pentru acest scop. În plângerile lui Ieremia cap. IX v. 16 găsim: „Așa grăește Iehova, Domnul puterilor, căutați și

„chemați plângătoarele ca să vină.“ Asemenea găsim în Amos, cap. V. v. 16. „Pentru aceasta, Iehova Dumnezeu al oștirilor, Domnul zice așa: plângere în toate părțile și în toate căile vor zice vai! vai! și vor striga pe plugari la plângere și pe deprinșii plângători la plângere.“

Grecii încă aveau și ei asemenea lamentațiuni sau bocete, și se numeau după cum am văzut trine (ᾠῆνοι).

Românii numeau aceste lamentațiuni *neniae*¹⁾; prin ele se jăleau și în același timp se laudau faptele defunctului. Festus²⁾ ne spune, că:

Nenia est carmen quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam. 3)

1) Horat. carmen. lib. II. Od. I v. 38. și Od. XX v. 21.

2) Paul. Diac. excerpta ex libris Pomp. Festi de significatione verborum, emendata et adnotata a Carolo Odofredo Muellero, Lipsiae MDCCCXXXIX p. 161.

3) Nenia este un vers ce se cântă din flaut la înmormântare pentru lauda mortului.

Și Cicerone 1) zice :

Honoratorum virorum laudes in conciones memorant, atque etiam ad cantus, ad tibicinem prosequuntur, qui nomen *nenia*, quo vocabulo etiam graeci cantus lugubres nominant. 2)

Cuvântul *Nenia* se derivă de la zeița *Nenia* care presida aceste soiuri de lamentațiuni. Ea avea un templu afară de zidurile Romei aproape de poarta Viminală, și se invoca îndată ce bolnavul intra în agonia morții.

Aceste „*neniae*” se intonau de către femei anume plătite, după care era obiceiul de a se trimite îndată ce cineva își dădea sufletul, și care după ce veneau, așezându-se la ușa casei mortului, acolo fiind informate de către servitori, despre împrejurările vieții acestuia, improvisau laude și bocete pentru mort. Ele

1) De legibus lib. II 24.

2) Se va face în public laudele oamenilor iluștri, și ele vor fi însoțite de cântece de flaut, aceea ce se chiamă „*neniae*” nume pe care și Grecii îl dau la cântecele funebre.

mergeau cu convoiul funebru plângând și văicărându-se, fiind obicinuit intovărașite de sunetul cel lugubru al flautelor de ingropare (funebres tibiae) 1), care se zice că erau făcute din os de Milvus 2), (vultur), de unde se numeau și Milviene.

Una din femeile bocitoare mergea înaintea celorlalte și dădea tonul, cu care trebuia să se înceapă plânsul și bocetele, și se numea „praefică“ de la cuvântul „praefari“, fiindcă ea cea întâi, trebuia să plângă.

Festus 3) vorbind despre aceste femei zice:

Praeficae dicuntur mulieres ad lamentandum

1) Festus, loco citato, ne spune: „Funebres tibiae dicuntur cum quibus in funere canitur.“ Flautele funebre se numesc acele cu care se cântă la înmormântare.“

2) Acest obicei de a se face fluere din oasele de vultur a ramas și la Români. In colecțiunea de instrumente de muzică aflate in obiceiul poporului Român, adunate din toate țările locuite de Români, pe care am oferit-o muzeului național din București, se află asemenea fuer făcut din os de vultur.

3) Loco citato. pag. 228.

mortuum conductae, quae dant caeteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum praefectae. 1)

Lucilius vorbind despre Nonius 2) ne spune asemenea.

— Mercede quae

Conductae fient alieno in funere Praeficae 3)

Câteodată și celelalte femei care plâneau se numeau „praeficae“.

Bocetele preficelor consistau în acțiune și în cântece. Lucilius ne arată aceasta în versurile următoare:

In funere praeficae

Multo et capillos scinduut et clamant magis. 4)

-
- 1) Preficele se numesc femeile nămite pentru a plânga pe morți, care impun celorlalte modul cum se plângă, ca și când ele singure ar fi cele mai întâi.
 - 2) Satira 22.
 - 3) Care prefice tocmite cu plată plâng la îngroparea altora.
 - 4) Preficele la înmormântări își smulg părul și se vâlcărează foarte.

În aceste versuri vedem cele două părți ale meșteșugului de a plânge; „capillos scindunt“, (smulg părul) aceasta este acțiunea și „clamant magis“ (se văicărează foarte) este cântecul pe care-l acomodau la versurile lugubre numite „neniae“.

Preficele în timp ce boceau erau îmbrăcate în vestminte negre.

La Galii din Scotia de sus, în Corsica, în Italia, și în alte părți ale Europei precum și în Orient, a fost și a mai rămas încă obiceiul, ca îndată ce cineva moare, să se strângă femeile bătrâne, plângătoare de meserie, împrejurul mortului, și să înceapă a se bocî, smulgându-și părul și intonând cântece funebre, care obicinuît cuprind și laude pentru mort.

Aceste cântece se numesc în Corsica „voceri“, în Neapoli „lamenti“ sau „triboli“, în Sardinia „attitidos“, în Bearn „aiurot“, în Grecia „miriologhii“. Femeile care intonează aceste cântece în Italia se numesc, „voceratrice“ (bocitoare).

Aceste „neniae“ a Romanilor, au ramas și până astăzi la inmormântările poporului român.

Precum la Romani preficele boceau pe mort îndată ce-și dădea sufletul și până se puneă în mormânt, tot astfel și la noi bocitoarele încep a se bocî îndată ce omul moare. Inceputul bocetelor se face strigând la urechea mortului numele lui, și apoi văicărându-se ăi zic: „Da de ce te duci de la noi, au tare „te-ai măniet, ori mult ești supărat, au nu „mă auzi, au nu vrei să-mi răspunzi“, și altele ca aceste. Strigarea la urechia mortului ne-a rămas de la Romani, aceștia după ce 'l strigau pe nume una după alta, zicéu: *conclamatum est*, s'a „strigat“ adecă, totul s'a mântuit. Așa găsim în Lucan. lib. II v. 22 :

Sic funere primo

Attonitae tacuere domus quum corpora nondum
Conclamata jacent 1)

1) Astfeliu o casă când întâiaș dată moartea lovește în ea rămâne în tăcere, pe când corpul mortului nu este strigat....

Apoi in Ovid. Metamorphos. lib. X. v. 62:

Supremumque vale, quot jam vix auribus ille
Acciperit, dixit, revolutaque rursus eodem est. 1)

Mortul se bocește cele mai de multe ori de trei eri pe zi, înainte de a resări soarele, când se numește in unele părți din Banat „cântecul zorilor“, la amiază-zi și sara, apoi pe drum, până se pune in groapă. Bocitoarele întonează versuri tipice (bocetele) cu glas jalnic și monoton, pe care le îmbogățesc cu improvisații potrivite cu starea, caracterul, vârsta și timpul in care se fac înmormântările. Din când in când ele laudă vredniciile și faptele cele bune făcute de reposat in viața sa.

Cuvântul de „neniae“ s'a păstrat și până astăzi in gura poporului român; bocitoarele

1) Ai spune cel de pe urmă ramas bun, pe care poate abia l'a auzit cu urechele, apoi s'a dus earăși inapoi.

la sfârșitul bocetelor lor, intonează și acum cuvântul, neno! neno! neno! 1)

Bocitoarele Românilor sunt cele mai adeseori rudeniile mortului; ele sunt atât de iscusite în spunerea laudelor pentru mort, știind cu așa prefacere să-și arăte durerea, încât adeseori fac pe toți cei de față să plângă. Când mortul nu are rude, de multe ori se năimesc asemenea femei bocitoare. 2)

Drept plată li se dă de pomană, haine și alte lucruri de-ale mortului, luminări, colaci, ear nici cum bani.

Petrecerea mortului până la mormânt cu bocete este un ce sacru la Români; ei au cea mai mare grijă, ca să nu se îngroape nime fără să fie bocit, ținând aceasta de mare păcat, și crezând că omul care n'are nici rude, nici prieteni să'l bocească, este urgisit de Dumnezeu; de aici blestemul cel mai mare:

1) Vezi și Bojinca. Anticele Romanilor. Buđa 1832, nota de la pag. 214.

2) Vezi și Cantimir. „Descrrier. Mold. Iași 1851 pag. 289“.

„să dea Dumnezeu să n'ai pe nime să te bocească!“ 1)

Aceste obiceiuri aflate la poporul român, neprețuite remășițe de la Români, sunt puternice dovezi, pe lângă multe altele, despre originea noastră, și putem zice fără sfiială cu cronicarul Miron Costin: „A lui Traian vecinicul sfânt stălp suntem“.

Unica literatură vechie a Românilor, care este sigilul caracterului nostru original, o găsim pe lângă alte multe obiceiuri și datini

-
- 1) Această credința este atât de înrădăcinată în popor, încât în călătoria mea prin mai multe părți locuite de români, întru adunarea bocetelor populare, a cântecelor și altor datini și obiceiuri vechi ale Românilor, oprindu-mă în mai multe cotune din comuna Hangu, la poalele muntelui Ceahlău, am cercetat care sunt bocitoarele. Ele aflând despre scopul venirii mele s'au ascuns închizându-se prin case, crezând că cărmuirea m'a trimis ca se aleg din cele mai iscusite în meșteșugul de a boci spre a le trimite peste Dunărea, să bocească soldații morți la Plevna, și îngropați nebociți, fapt ce după credința lor, era un mare păcat.

ale poporului, și în cântecele populare 1) răspândite la noi în țară, precum și la Românii viețuitori în cele trei imperii ce ne încunjoră, ele au constituit și constituiesc o parte principală din bogăția noastră intelectuală ; în acest neprețuit tezaur literar al geniului poporului român, găsim deslușiri asupra nara-

-
- 1) La noi cel întâiu care a avut ideia de a aduna cântecele populare a fost Gh. Asachi. El încă de pe la anii 1822, în epoca emigrațiunii sale călătorind prin provinciile locuite de Români, a început a aduna cântecele populare ale Românilor, ear pe la 1823, când el se afla în Viena, mult iubitorul de cultură și renumit literat Vuc Stefanovici, care călătorise mulți ani prin provinciile sud slave, spre adunarea cântecelor populare ale Serbilor, și pe când le tipări în anul 1823 la Lipsca cu cheltueala prințului Miloș, a dăruit lui Gh. Asachi treizeci coale manuscrite de cântece populare românești care cu ocazia călătoriei sale le-a fost adunat în Transilvania, Banat și Țara Românească, și între care se aflau compuneri foarte interesante ; dar colecția aceea cu multe altele ale lui Gh. Asachi le-a mistuit focul din Iași întâmplat în anul 1827, încât acele cânturi remaseră numai în gura poporului, ca melodie patetică în fluierul păstorilor, ear adunarea lor în sarcina literaților mai ferici de a le asigura de urgia timpului și a evenimentelor". (Gazeta de Moldavia an. 1852 No. 20).

zurilor, datinelor și obiceiurilor noastre din vechime.

Poesia noastră populară s'a împărțit de osebiții noștri scriitori in mai multe categorii, așa d. Vasile Alecsandri, 1) o imparte in :

- 1°. Căntecele bătrânești sau Balade
- 2°. Doine
- 3°. Hore și
- 4°. Calinde.

D. G. Tocilescu, 2) o imparte in șapte categorii după timpul nașterii lor și anume:

- 1°. Colinde sau Coliandele
- 2°. Balade sau Căntece bătrânești
- 3°. Doine
- 4°. Căntece de lume
- 5°. Hora și căntece de joc
- 6°. Satire, cimilituri și
- 7°. Descăntece.

1) Poesii populare a Românilor, București, 1867 p. XI.

2) Fpaea Societăței Românismului, București, 1870 p. 118.

D. B. P. Hajdău 1) zice, că putem resuma în următorul mod, așa zicând plastic, clasificățiunea literaturii populare a Rômanilor :

I. Geniul poetic.

- 1°. Căntece bătrânești
- 2°. Doina
- 3°. Colinda
- 4°. Hora
- 5°. Vicleimul
- 6°. Descântec
- 7°. Oratia.

II. Geniul aforistic.

- 1°. Proverbe
- 2°. Idiotisme
- 3°. Ghicitori și frământături de limbă.

III. Geniul narativ.

- 1°. Tradițiunea

1) Introducere despre literatura populară și Basme. Orații, Păcălituri și Ghicitori de I. C. Fundescu, București, 1870 pag. XI.

2°. Anecdote

3°. Basmul.

În toate aceste clasificățiuni nu vedem trecute și „Bocetele populare“. Până acumă nimic nu s'a vorbit de ele, nimene nu le-au adunat spre a le da la lumină, cu toate că și dñsele formează una din ramurile principale ale poesiei populare, de oare ce exprimă unul din sentimentele cele mai puternice ale omului, durerea pierderii, și cuprind o mulțime de idei originale ce nu se găsesc aiure.

Toate aceste bocete populare ca și alte multe cântece de-ale poporului, transmise din generațiune în generațiune, fără dată sigură, rămăindu-ne numele poeților necunoscut, perzându-se cu totul odată cu viața lor, zac ascunse de veacuri întregi în memoria tradițională a poporului. Este deci o datorie sfântă de a le da la lumină, ferindu le ast-fel de a nu se perde în noeanul timpului și al uitării.

Urméză acumă culegerea de bocete ce am

adunta in Moldova, Valahia, Dobrovia, Besarabia, Bucovina, Transilvania și Banat. 1)

B O C E T E.

I

Bucură-te țințirime
 Mândră florică'ți vine
 Da nu vine să'nflorească
 Ci vine să vestească.
 Roagăte la sfântul soare
 Să țină zioa mai mare,
 Astă zi ce-i călătoare
 Și 'napoi ne 'ntorcătoare.
 Scoală, scoală puișor
 Și privește-ne cu dor,
 C'a venit carte domnească
 De la noi să te pornească.

1). Am intimpinat cea mai mare greutate pentru culegerea acelor bocete, fiind că bocetările au o superstiție, ca dacă spun altor bocetele, are se mără vre o rudă de a lor. Asemene superstiție au și femeile acele care știu lecuri și descăntece. Ele nu vreu se învețe pe nime sub cuvânt că atunci lécul și descanteul n'are nici o putere de vindecat.

Măndră casă ți-ai gătit
 In mormântul inegrit,
 Fără uși, fără ferești,
 In ea vecinic să trăești.
 Dragul meu puiuț rotat
 In zi măndră te-ai gătat,
 De la noi te-ai străinat
 Și in lacrimi ne-ai lăsat.
 Când ți-a fi puiuț mai bine
 Să trimiți și după mine,
 Prin suspinul vântului
 Prin fundul pământului.
 Eu cămeșa la fântână
 Ți-oiu spăla-o cu-a mea mână,
 Nu cu apă de isvor,
 Ci cu lacrimi dulci de dor.
 Voiu usca-o, nu la soare,
 Ci, in sin la țițișoare.

Cotuna Răpciuni (Moldova).

II.

Dragă, dragă frățior
 Ne-ai lăsat pe toți cu dor,

Păsăruică sburătoare,
De la noi ești călătoare,
Tu te duci in ceia lume,
Unde nu cunoști pe nime,
Da ie sama tare bine
Și m'ascultă și pe mine,
Că sunt doue drumurile,
Unu-i tot cu floricele,
Flori negrite și de jele ;
Celalalt cu busuioc,
Par'că-i un părău de foc.
Veniți frați, veniți surori
De mă 'mpodobiti cu flori,
Și-mi spalați trupul cu apă
Căci azi mă pornesc la groapă.
De-ți vedè voi viorele
O să alergați la ele
Chitind că-s urmele mele,
Ear văzând voi stânjinei
Ați pleca fuga la ei
Și-ți chiti că-s ochii mei,
Roagăte la Precista
Ca să-ți dee cheița
Și să-ți descui gurița.
Să mai poți vorbi odată
Să mai mângâi astă gloată.

Dac'aș ști când te-ai întoarce
 Drum de busuioc ți-aș face,
 Ți-aș sămăna ochișele,
 Da cum le-oîu privi de jele !
 Cine pleacă în cea țară,
 Poate să se 'ntoarcă eară.
 Cel ce merge 'n cea lume
 Nici s'aude de-a lui nime.

Cotuna Răpciuni (Moldova).

III.

Pe cea coastă mohorită
 Pare-o oaste rătăcită,
 Dar nu-i oaste rătăcită,
 Ci-i Marița logodită
 Dar cu cine-a logodit ?
 Cu pământul inegrit,
 Ș'apoi sufletul și-a dat
 Crucii, cărei s'a 'nchinat.

Comuna Bicas (Moldova).

IV.

Bucură-te mănăstire,
Că frumoasă floare-ți vine,
Da nu vine să 'n floască,
Ci vine să vestejească.
Draga mamei Măriucă,
Tu ești mândra florică,
Tinerică fără nume,
Și nepitrecută 'n lume.
Că mama te-a logodit
Cu pământul inegrit
Și apoi te-a cununat
Numai cu scânduri de brad.
Spune nouă Măriucă,
Mândră floare tinerică,
Cine ți-or fi vornicei?
Vornicei, doi păltinei.
Cine ți-or fi conacari?
Conacarii, doi tei mari.
Lăutari fără lăute,
Cum vor sta cu toate mute,
Cuscrele tot despletite
Pentru tine așa gătite.
Nunile de tot măhnite
Și cu toate amărâte.

Decăt mi te logodeam,
 Mai bine te prohodeam.
 Decăt mi te cununam,
 Mai bine otravă-ți dam.
 Sërmana inima mea,
 Multă jale are ea;
 Mult'ei plină de amar
 Ca Prutul din mal in mal.
 Eu o fiică c'am avut;
 Ș'a mea inimă mi-a rupt;
 Că era la mama una,
 Precum e pe ceriu și luna.
 A fost una la părinți,
 Ca și luna între sfinți,
 Roagă-te la sfântul soare
 Să nu meargă așa tare,
 Că mi-e jale de tot mare.

Vremea ți-a venit,
 Ciasul c'a sosit
 De călătorit,
 In negrul pământ,
 La morți in mormânt.

Nu știu drumurile's rele,
 Ori vămile poate's grele,
 De pe tine nu te lasă,
 Să mai vii la noi acasă?

Măriucă, pentru tine
 N'a ramas inimă'n mine,
 Puțintică ce-a ramas
 Ș'aceea s'a fript și ars.
 Rongă-te la cel pământ
 Când te-i duce in mormânt,
 Să nu 'nceapă 'n fețișoară
 Că-i frumoasă bălăioară,
 Și nici de la sprincenele,
 Că sunt tare frumoșele,
 Da nici de la ochișori,
 Care sunt ca niște flori
 Ș'apoi nici de la guriță,
 Căci ea tare m'-i draguță.

Cine-acum te-a cununa?
 Popa cu cadelnița,
 Dascalul
 Cu sfeșnicul

Comuna Stănilești (Moldova).

V.

Draga mamei fată mare,
 Tu ești mândră ca o floare.

Tinerețe ce-ai avut,
Cu amar le-ai petrecut,
Cine merge 'n ceea lume,
Nici s'aude de-a lui nume,
Inapoi pici că mai vine,
Să ne spue dacă-i bine
Bună casă c'ai avut
Și ea nici că ți-a plăcut ;
Acum alta ți-ai făcut,
Fără uși, fără ferești,
In ea ca să vieșuești.
Fără pari, fără nuele,
Plină toată tot de jolè ;
N'are uși de eșit,
Nici fereastră de privit,
Nici nu-i voe de grăit,
Nu's nici flori de inflorit,
Nici boboci de'nbobocit,
Numai loc de vestejit.
Ți-ai pus trupul la pământ,
Sufletul la duhul sfânt,
Ochișori la mucezit,
Și fața la putrezit.
Roagă-te la gropniceri,
Și pe la cei secrieri,
Să-ți lese doue ferești,

Tu prin ele să privești,
 Inima să-ți recorești.
 S'apoi ție ca să ți vie
 Mirosul de la tămăe.
 Poate sunt vămile grele
 De nu poți trece prin ele,
 Ori porțile sunt tari,
 Ori dealurile mari,
 De nu-i voe de venit,
 Nici la mină de privit.
 Ori cărările 's spinoase,
 Ori drumuri părăginoase.
 Nimene că se întoarce,
 În cea lume când se duce.
 Vino macar într'o sară
 De mă strigă păn'afară,
 Ție să mă jeluesc,
 Și să mă mai recoresc.
 Că decând te-am prăpădit,
 Sufletul mi s'amărât,
 Fără tine's de perit.

Comuna Stănilești (Moldova).

VI.

Tinerelule,
Voinicelule,
Ce vânt te-a bătut
De te-a oborît,
Cu trupul la pământ,
Ochii la duhul sfânt,
Fața la resărit,
De stai înțepenit ?
Vântul de la munte
Cel cu junghieri multe,
De oboară voinici
Ce merg pe potici.
Casele le pustiesc
Și neveste despărțesc,
Că pe unde a lovit
Casele le-a pustiit,
Pe copii a sărăcit,
Pe femeii a văduvit.
Mă mir Doamne, ce-am greșit,
De mine l'ai despărțit,
De pe lume l'ai pornit
Inima de mi-ai zdrobit.
De te-ai duce, duce, duce,
Și tu dacă ăi ajunge

Pe la vr'un suiș,
 La vr'un coboriș,
 La verde podiș,
 Să-ți faci ochii roată,
 Să cați in cea sloată,
 C'acolo sunt cete,
 Tot cu mândre fete.
 Cete de flecăi
 Cu toții holtei,
 Și neveste tinerele
 Tot ca niște rândunele
 Și de-or întreba de mine
 Să le spui lor că mi-e bine,
 Dimineața, când mă scol
 Și privesc la cel ocol,
 Atunci eu de jale mor
 Și la tine-aș vrea să sbor.
 Merg la cofă să beau apă,
 Lacrimile mă ȳdapă,
 Dau cu mȳna pe obraz,
 Lacrimile se fac iaz,
 Cȳ mȳ vȳd cȳ-s de necaz.
 Nu e an și nu e lunȳ
 Ca sȳ am inimȳ bunȳ,
 Nu e zi și nu e cias
 Eu de plȳns ca sȳ mȳ las.

Scoală,coală și mi-i spune
 Ce durere te repune,
 De nu poți veui la mine,
 Să mă vezi cum fără tine
 Eu trăesc tot in suspine!

Comuna Stănilești (Moldova).

VII.

Dragul mamei fecioraș,
 Măndru ca un toporaș,
 Când mămuța te-a făcut
 Mare bine i-a părut.
 Să scoți plugul din ocol
 Să-l duci drept la cel ogor.
 La ôgor când te-ai poruit,
 Moartea mi te-a întâlnit,
 Inapoi mi te-a 'nturnat
 Și de noi te-a străinat.
 Cu pasul n'ai mai pășit,
 Cu gura n'ai mai grăit,
 Amar inima mi-ai rupt,
 Sufletul mi-ai străbătut.
 M'ai lăsat, vântul mă bate,

De n'am umbră nici de-oparte,
 Că de-ai mai avea un frate
 Tot m'ar mai umbri de-oparte.
 Cătă jale-i ostenită,
 Ea la mine-i odihnită.
 Bata-te focul noroc,
 Cum la mine n'avuși loc,
 De mă lași să ard în foc,
 Bata-te pustia parte,
 Cum de mine șezi departe,
 M'ai lăsat, mă prăpădesc
 Și amar mă chinuesc !

Comuna Stănilești (Moldova)

VIII

Scoală omule 'n picioare
 Și cată cu jale mare,
 La cea casă 'n departare
 Cum s'a pustiit de tare.
 Lunca toată a 'nverzit
 Iusă noi ne-am despărțit
 Și copii-au sărăcit.
 Că copilul fără tată

Incunjoară lumea toată.
 Și la nime el nu-i drag
 Ca și mielul bărăiag,
 Pe ce cale s'ar tot duce
 El „tătucă“ nu mai zice.
 Au ramas și ei, și eu
 In sama lui Dumnezeu!

Comuna Stănilești (Moldova)

IX.

Frunză verde ôdolean
 Măi bădiță Todirean,
 Calcă rar și 'ncetișor
 Și ie sama bunișor,
 Că la poarta lui Vălean,
 Acolo-i un mazărean,
 Mazăreanu-i inflorit,
 Earba toat' a inverzit.
 Scoală, scoală Toadere
 Să te cânte mândrele,
 Mândrele, nevestele,
 C'acelea te-a fermăcat
 Cu cadelnița la cap,

Cu sulcină
 Din grădină,
 Cu păr galbăn din cosită,
 Cu apă din fântăniță,
 Cu pană de liliac,
 Să nu-ți mai dai peste leac.
 Leacul singur l'ai găsit
 Că te-au dus la putrezit.
 Tu de când mi-ai adormit
 Nici o milă n'am găsit,
 Eu din cotro am umblat
 Tot de scârbă că mi-am dat.
 Câte vânturi se pornesc,
 Tot de mine se isbesc.
 Nici n'am frați, nici n'am surori,
 Numai grădina cu flori.
 Creșteți flori, dar nu'nfloriți,
 Mie nu'mi mai trebuiți;
 Creșteți flori cât gardurile,
 Să vă bată vânturile,
 Ca pe mine gândurile.
 Trupul meu plin de amar
 Ca Bistrița din mal în mal,
 Trupul meu cel prin de scârbă
 Ca Bistrița din răpă'n răpă.
 Scoală, scoală Todirean,

Că mi-i trupul plin de-alean.
 Scoală, scoală,
 Fața-ți spală,
 Soarele a răsărit
 Și nimica n'a' grăit,
 Inima mi s'a scărbit.
 Ie pânza de pe obraz
 De vezi moartea cu necaz,
 Ie pânza de subsuori
 Și vezi moartea cu fiori,
 Ie pânza de pe picioare
 De vezi moartea milă n'are.

Comuna Hangu (Moldova).

X.

Dragă mamei Mărioară,
 Tu 'n mormânt și eu afară!
 Te-am crescut de mititică,
 Draga mamei rândunică,
 Nu-i păcat de Dumnezeu
 Cât am necăjit și eu,
 Pe cea lume să pornești
 Ș'acolo să te oprești!

Tată nu-i să te 'ncălzească,
 Nici mamă să te 'ngrijească.
 Ai sburat din pom în pom
 Pân la Dumnezeu pe tron
 Pe drum umblu ca turbată,
 Ne bătă, ne mănă, că
 C'am pierdut ce am avut,
 Inima de mi s'a rupt.
 Ea era ca și o floare,
 Ce trăiește cât e soare,
 Dimineața înflorea
 Și de rouă se umplea,
 Dar când soarele-a apus,
 În pământ ea că s'a dus,
 La loc sfânt că s'a ascuns.
 Doamne Dumnezeul meu,
 De aș avea noroc și eu,
 Să-mi arăți sfârșitul meu,
 Ca să știu de-i bun sau rău.
 Să-mi plătesc păcatul greu,
 Să ajut vre un sărac,
 Sau vr'un gol ca să-l îmbrac.
 La tine când mă voi duce,
 Știu bine c'or să m'apuce
 Ce-am făcut cât am trăit,
 Pe pământ cât m'am oprit.

La vămi când m'or întreba,
 Eu din ochi voiui lăcrăma,
 Și 'n genunchi că voiui pica
 Domnului că m'oiu ruga,
 Să mă erte de păcate,
 Câte le-am făcut pe toate,
 Să mă duc la loc frumos,
 Plin de flori și de miros,
 Să văd suflete zimbînd,
 Măndri fluturași sburănd,
 Ângerii in slavă stănd.

Comuna Păușești (Moldova).

XI.

Nici n'ai mamă, nici n'ai tată,
 Par'că ești lăsat din peatră;
 Nici n'ai frați, nici n'ai surori,
 Par'că ești lăsat din nori;
 Ești mîncat tot de străini
 Ca earba de boi bătrîni,
 Ești mîncat tot de nevoi
 Ca earba crudă de ploi.
 Tu de cînd ai adormit,

Cu gura n'ai mai grăit;
Scoală de-mi spune ceva
Să-mi recorești inima,
Earba verde când a crește,
Vină tu de-o pătulește.
Florile c'or inflori,
Da mata ăi putrezi,
Earbă verde nu-i călca
Nici rouă nu-i scutura.
Puișorul mi s'a dus
Pe-un drum mare, drept în sus.
Fețișoara lui
Spuma laptelui,
Chicușoara lui
Pana corbului,
Mustecioara lui
Spicul grăului,
Ochișorii lui
Mura câmpului,
Cum de tu te-ai îndurat
Și cui oare m'ai lăsat,
Petrelor ori lemnelor,
Ori negri străinilor?

Comuna Sofrăcești (Moldova).

XII.

Din jos, despre răsărit
Multe cară s'a pornit,
Mocănești,
Dragomirești,
Câte 'n patru boi cu toate,
Cu podvoadă încărcate.
La mijlocul carălor
Și a căraușilor
Merge-un car acoperit
Cu pohor negru cernit.
Multă lume l'a privit
Și 'nainte i-a eșit
Și din gură i-a grăit :
Cărauși, ce-aveți în car ?
Răspuns'au ei cu amar :
Pânză albă și frumoasă,
Frumoasă și de matasă
Și scândură pre aleasă,
Să fie mortului casă,
Ear în carul d nainte,
Dumnez-ule prea sînte !
Șede Maica Domnului,
Mângăierea omului,
Pe un scaun de argint,

Imbrăcată cu vestmânt
 Măndru până în pământ ;
 Scrie viii și cu morții
 Și pe păcătoși cu toții ;
 Scrie morții cu cerneală
 Și viii cu rumeneală.
 Mă rog Maica Domnului,
 Mângăierea omului,
 Nu mă scrie cu cei morți
 Ci mă lasă cu ceilalți,
 Și mă scrie între vii
 Între vii și libovii

Cotuna Chisirig (Moldova).

XIII.

Câte flori sunt pe pământ
 Toate merg la jurământ,
 Numai floarea soarelui
 Șede 'n poarta raiului,
 Face loc sufletului
 Și hodină trupului ;
 Dară floarea spinului
 Șede 'n poarta iadului

Și tot crește și 'nflorește,
 Multe suflete-amărește.
 Asară o săptămăună
 Mergea moartea prin grădină
 Cu dragul mamei de mână.
 Măndre flori el culegea,
 Smocurele le făcea,
 La stele că le punea,
 Alba lună le zărea
 Și cu grag mi le privea;
 Le-arăta și celui soare
 Ca să-l pue în picioare,
 Dar moartea l'a amăgit
 De la noi că l'a răpit
 De pe pământ l'a pornit

Cotuna Secul Buhalnișii (Moldova).

XIV.

Din jos despre răsărit
 Frumos brad că s'a ivit,
 Cu vîrf nalt pînă la ceri
 Pînă 'n ceri și 'n luceferi,
 Cu ramuri pînă 'n pământ,

Aşa alte nu mai sunt.
 La tulpina bradului
 Peste floarea câmpului
 Este-un pat mare rotat
 Cu flori măndre preserat ;
 Da pe pat ce inverzeşte ?
 Earba 'n floare se zăreşte.

Peste earbă
 Cergă dalbă,
 Peste cerg'o perinuţă
 Toată e cu flori albuşe
 Dar pe pat cine-i culcat
 Cu flori tot amestecat ?
 Şede 'n pănză ghivizie,
 Ce-a fost giuruită mie
 Din mica copilărie.
 Eaca el cum s'a culcat
 Inapoi nu s'a sculat.
 Meleagurile-am umblat,
 Leacurile ți-am cătat ;
 Leacuri eu nu ți-am găsit
 Şi tu stai înţepenit.
 Dar la capu-i ce se vede ?
 Moartea şi cu cucul şede ;
 Ear moartea cea grabnică,
 Grabnică şi jalnică,

Și cucul prevestitor
 Și de noroc găcitor,
 Amândoi că se mustra,
 Moartea așa îi grăea :
 — Ascultă, ce te rog eu,
 Dă-mi tu mie glasul tău.
 — Ba eu glasul nu ți-oîu da,
 Nici măcar te-oîu asculta,
 Că pe unde-i glas de-al meu,
 Ai văzut și ved și eu,
 Vin fetele
 Cu florile,
 Ciobanii cu oile,
 Nevestele
 Cu pânzele,
 Barbații cu plugurile ;
 Dar pe unde-i glas de-al tău ;
 Ai văzut și ved și eu,
 Că de moarte se gâtesc,
 Casele se pustiesc,
 Copii se sărăcesc,
 Femeile vădănesc.

Comuna Bicas (Moldova).

XV.

Fluturaş
Din nou raş,
Unde mergi şi cui mă laşi,
Amărită,
Nă-adormită
Şi de tine 'n veci lipsită ?
Eu aice pe pământ
De acum bună nu mai sunt.
Un foc mare şi nestins
Şi de dorul tău aprins,
Amar inima imi frânge
Şi sufletul mi-l străpunge.
Fluturaşul meu iubit
Tu te-ai dus la putrezit
În mormântul înegrit,
Şi de lacrimi tot stropit,
Ca şi floarea câmpului
Din faţa pământului,
Ce de coasă s'a cosit
Sau piciorul a zdrobit
Dacă Dumnezeu ar vrea
Să-mi scurteze viaţa mea,
Să mă pue-alături
Cu drăguţul fluturaş

Ăngeraș de copilaș,
Cărărușa i-aș plivi,
Și de earbă,
Și de nalbă,
Ca să-mi vie mai degrabă.
L'aș împodobi cu flori,
Cu rouă plină din nori.
Dragul mamei puiu străin
M'ai lăsat în dor și 'n chin.
Tu te duci pe ceea lume,
Unde nu te știe nime.
Ai lăsat mamă duioasă
Cu inima friptă, arsă.
Moarte, moarte unde ești,
În ce parte locuești?
Tot te strig, dar nu m'auzi,
Și nimica nu-mi răspunzi,
Îe-mă, ie-mă și pe mine
Că mi-a fi cu mult mai bine,
Lângă copilaș mă pune,
Să trăesc fără de sfârșit,
Căci eu mult l'am mai iubit.

Comuna Păușești (Moldova).

XVI.

Dragul mamei băștel,
Tu ești mândru voinicel.
Uită-te la mămuțica
Și privește rândunica
De prin țeri cum a venit
Și la noi cum s'a oprit.
Toporașii toți 's verzi,
Numai tu nici că-i mai vezi.
Florile c'or înflori
Dară tu ăi putrezi,
De la noi că te-ai pornit
Tu pe toți ne-ai amăgit.
Moarte, moarte 'nșălătoare
De inimi sfâșietoare,
Pe unde ai venit,
Da l'ai amăgit,
De mi l'ai răpit?
Păminte iutunecat,
Cum tu de te-ai indurat
Copilul de mi-ai mâncat!

Comuna Laza (Moldova).

XVII.

Scoală, scoală voinicel,
Dragul mamei tinerele,
Și te uită tu la mine
De privește cum îți vine,
Toată ceata preuțască
De la noi să te pornească.
Au tare te-ai suparat
Tu pe mama de-ai lasat
Și de ea te ai depărtat,
In pământ intunecat?
Zioa bună n'ai luat !
De ce dragă nu grăești,
Lângă tine nu privești,
Cum te plâng surorile
Pe toate cărările,
Cum te plânge cea mai mare
Cu păr galbăn pe spinare,
Cum plânge cea mijlocie
Cu lacrimi până 'n bărbie,
Cum te plânge cea mai mică
Frunza 'n codru se despică,
Pică jos și se usucă.
Scoală, scoală pe picioare
Și fă umbră pe carare

Păn' la casa ta din vale,
 Ca să-ți vezi tu armele,
 Armele și gloanțele,
 Că decând tu le-ai lăsat
 Rugina că le-a mâncat.

Comuna Laza (Moldova).

XVIII.

Soțiorule,
 Bunișorule,
 Unde tu te duci
 Și 'ncotro apuci,
 Cîntea și umbra mea!
 Dacă Dumnezeu ar vrea
 Să mă ei și pe mine
 Să mă pue lângă tine,
 Că ce 's bună pe-astă lume,
 Fără sprijin, fără nume!
 Primavara ȕ'a venit,
 Păserile c'au sosit,
 Dar tu stai înțepenit
 Și te duci la putrezit.
 Când paserile-or cănta
 De-arat cine-a căuta,

Brazda cine-a resturna
Binișor ca dumneta?
Scoală, scoală într'un cot
Și vezi lumea peste tot,
Scoală-te și mai privește
C'am ramas de izbeliște,
De garduri mă sprijinesc
Pe tot locul mă opresc.
Din cotro vântul mă bate
Tot mă frige,șă mă arde.
Bată-te pustia moarte
Cum le vindeci tu pe toate,
Nu ți-i frică de voinic
Că l'ai făcut de nimic,
Ca tine vrednică,
Și mai puternică
Nu-i nime pe pământ,
Numai Dumnezeu cel sfânt!
Plângeți voi patru păreți
Că deacuma stăpân n'aveți,
Plângeți voi patru unghere
Că n'aveți nici o putere.
Plângi tu masă,
Plângi tu casă,
Că te lasă
Sănătoasă.

Patru vaci
 La feți saraci,
 Cu drag aş da eu
 Din sufletul meu,
 Ba încă şi patru boi
 Ca să-mi vie inapoi !
 Da deacum n'a mai veni
 Nici cu mine n'a grăi.
 Căci aşa e scris la carte
 Ca de el să nu am parte !

Comuna Laza (Moldova).

XIX.

Vine ceata preușască
 De la noi să te pornească,
 Pe o cale alungată,
 Bat-o focul să mi-e bată !
 Ei sosi la o fântână
 Care are apă lină,
 Unde morții toți s'adună.
 Acolo să poposești
 Și să mi te răcorești,
 Că-i fi ostenit

De moarte 'ngrozit
De-acolo ai merge, merge
Și pe urmă ai ajunge
La un păr rotat
Nu de tot uscat,
Sus frunza mărunță
Jos umbra rotundă
Apoi la un pod de peatră
Acolo să 'ntrebi de tată,
Ear la podul de aramă
Să 'ntrebi tu de-a ta mamă.
Tata, mama n'or răspunde
Că n'or mai ave de unde.
Scoală macar într'un cot
Și vezi lumea peste tot,
Și-mi vorbește trei cuvinte
Să-mi aduc de tine-aminte!
Ie pânza de pe picioare
Și vezi moartea 'nșelătoare.
Ie pânza de pe obraz
Și vezi moartea cu necaz.
Când te-i duci în mormânt
La morți în negru pământ,
Ușa tu s'o lași crăpată
Și fereastra destupată
Să mă uit și eu odată.

Veniți frați, veniți surori
 De mă 'mpodobiți cu flori,
 Și-mi stropiți trupul cu vin
 Că mă duc la loc străin.
 Drumul ista cine-l face
 Inapoi nici că se întoarce.
 Nu te lua după ape
 Că sunt tot ca una toate
 Înainte mergătoare
 Și 'napoi ne 'ntorcătoare
 Ie-te după sfântul soare
 Luminos și frumos tare,
 Că-i naiute mergător
 Și 'napoi întorcător,
 Merge de la răsărit
 Și până la asfințit,
 Și de la apus
 După ce s'a dus,
 Merge ear la răsărit
 Pău' la locul cel sfințit;
 Numai tu deacum naiute
 Dumnezeu prea sfințit!
 Nu-i mai fi pe-acest pământ
 Și-i sta vecinie în mormânt!

Comuna Chițoc (Moldova).

XX.

Bucuri-te mănăstire,
Că ce puișor ești vine,
Da nu vine să 'nflorească,
Ci vine să vestejască.
Garofiță drăgălașă,
Aoleu cea mai frumoasă.
Când umblași să inflorești,
Te poruiși să putrezești;
A dat vânt și te-a pălit
Și moartea te-a amăgit.
Veniți frați, veniți surori,
Tot cu mănunchi de flori,
Cu făclii și luminări,
Și mă plângeți cu sudori.
Vă uitați și peste groapă,
Vedeți moartea 'ntunecată.
Roagă-te neică de popă
Clopotul tot să ți-l tragă,
Să resune văile,
Să s'adune rudele,
Că tu astăzi te pornești,
Și pe toți ne părăsești;
Pe o cale 'ndelungată,
Unde nu-i mamă nici tată,

Ci cântări dumnezești,
 Și cu cete îngerești.
 Nu-i nici val și nici durere,
 Ci iubită mângăere!

Comuna Breaza (Valahia).

XXI.

Bucurărte mănăstire,
 Că ce voinicel ăți vine,
 Da nu vine să 'nflorească,
 Ci vine să putrezească,
 Pe drumul cel de foc,
 Și cel fără de noroc,
 Pe drumul
 Cu scrumul,
 Pe calea
 Cu jalea!
 Multe-am tras eu pentru tine,
 Bătui calea vai de mine,
 Moarte-acum mi te-a pus bine,
 Să nu mai trăiesc cu tine.
 Es afară
 Dau de scară,

Destulă inimă amară.

Iutru 'n casă

Dau de masă,

Destulă inimă arsă.

Aoleu barbatul meu,

Amărită rămân eu!

Comuna Comarnic (Vulahia),

XXII.

Bucură-te mănăstire,

Că ce garofiță-ți vine,

Da nu vine să 'nflorească,

Ci vine să putrezească!

'Tineric'-ai fost în lume,

Cum mă uriși vai de mine,

Și cum de te îndurași,

Acuma tu de lasași

Frații și surorile,

Grădina cu florile.

Spune la cei pocânzei,

Să vie, vadă și ei.

Of, of, inimioara mea,

Multă jale are ea,

Cum se arde și se frige
 N'are pe ciue să strige;
 Că pe cine a avut
 L'a mâncat negrul pământ!
 De străini ai prins tu dor,
 Dar nu te 'ncrede ușor,
 Căci dorul de la străini,
 Ca gardul cu mărăcini.

Comuna Ruda (Valahia).

XXIII.

Moartea rău te-a amăgit,
 De la noi că te-a pornit
 În cântatul cucilor
 Pe'n floritul florilor,
 Pe'n verzitul codrilor,
 Draga mamei Măriucă,
 Ai fost la mama unică,
 La cinci frați o sorioară,
 Nu te-ai mai sculat de-asară!
 Ochișorii ei
 Ca niște scântei,
 Dalbele mănuțe

Ca florile-albuțe
 Erau tipar de Țarigrad,
 Să le tot privești cu drag
 Alesăturile ei
 Mare cu drag le privei.
 Ai trăit tu nelumită,
 De toți ai fost pomenită,
 Ca floarea ce inflorește
 Și pe urmă putrezește,
 De uimene smultă,
 La cap ne-purtată
 Și nemirosită.
 Mergi în groapa'ntunecată
 Cu lacată încueată;
 Lacata c'a rugeni
 Trupul că ți-a putrezi
 Florile or înflori,
 Codrii or înverzi,
 Numai tu n'o să 'nflorești
 Ci mergi ca să putrezești.

Comuna Ostrov (Dobrogea)

XXIV.

N'am gândit,
 N'am socotit,

Că de-acum nu te-oiu ura,
 Ci pământ ți-oiu măsura
 Cu stânjinul in lungiș,
 Cu palmele 'n curmeziș.
 Degeaba te-oiu mai striga,
 Pe la noi tu nu-i mai da.
 Pe grea cale te-ai pornit;
 Tu pe toți ne-ai amărit,
 Moartea rău te-a înșelat
 Și in lacrimi ne-ai lăsat.
 La venirea cea de-apoi
 Atunci ne-om vedea și noi.

Comuna Mărlcanu (Dobrogea).

XXV.

Drăguțul meu bărbățel,
 Drăguțul meu sufletel,
 Când ți-a veni dorul,
 Să iei drumușorul,
 Să-mi stingi focușorul.
 Astă primavară,
 Când eșiai afară
 In revărsatul zorilor,

In cântatul paserilor,
 In şuerul vânturilor,
 Pluguşorul înjugai,
 Neagră brazdă resturnai,
 Şi din gură tu ziceai:
 Ța Plevan
 Și hăis Joian,
 Hai cu tata, nu vă dați
 Și la greu nu mă lăsați,
 Brazda toat'o resturnați.
 Eu când te auzeam,
 Cu gura nu grăiam,
 Mă luam
 Mă sculam
 Și 'n grădină mă duceam,
 Floricele sămănam,
 Să le poarte fetele,
 Fetele, nevestele.
 Florile au înflorit,
 Barbatul mi-a putrezit;
 Timpul coasei c'a sosit
 Și la câmp când am eșit,
 Pe rezoare m'am uitat,
 Suflețelul mi-am strigat:
 Spune-mi dragă un cuvânt
 Să pot trăi pe pământ.

Am ramas fără de sprijin,
 Singurică fără de razim.
 Valuri mari mă 'nvăluiesc,
 N'am cum să mă sprijinesc.
 Bătută-s de gânduri,
 Ca vântul de dealuri
 Ca apa de maluri.

Comuna Niculițel (Dobrogea).

XXVI.

Gospodarul meu,
 Amar te plâng eu,
 Mare vânt mi te-a bătut,
 La pământ te-a oborît,
 Cu fața la răsărit,
 Deacum tu m'ai părăsit,
 De mine te-ai rezlețit.
 Unde mi te pornești ?
 Unde călătorești ?
 Pe drumușor de anină
 Mergi în țară străină.
 Plânge-mi casă
 Plânge-mi masă,

Plângeți și voi tșori,
Că stăpănu-i călător ;
Că de astăzi in cole
Deacum nu'l veți mai ave ;
Din cotro vântul m'a bate
Tot mă frige și mă arde.
M'a bătut de la-asfușit
Strașnic m'a mai înegrit,
M'a bătut din resărit
Inima mi-a ars și fript.
Ia-n apropi-te de mine,
Să te mai sărut pe tine,
Că de astăzi in cole
Amëndoi nu ne-om vede.
Trupul meu ist plin de dor
Ca și Nistrul de nămol,
Trupul meu ist plin de jele
Ca Nistrul de petricele,
Trupul meu ist plin de-amar
Ca Nistrul din mal in mal.
Lumină când pun pe masă,
Tot intuneric in casă.
Uite mila mea cea dulce,
Ved cu ochii cum se duce,
In cel uricios pământ,
Să n'aud nici un cuvânt,

Nici de bine nici de rău
 Cu atât să mă mai ieu,
 Să mai uit din halul meu.
 Inimioară cu lacată,
 Când te-ai discue vre-odată,
 Să te vadă lumea toată,
 Cât ești tu de'nvenitată.
 Dragii mamei copilași,
 Fără tată nici salaș,
 În străini sunteți remași.

Comuna Isveștii (Basarabia).

XXVII.

Bucură-te țintirime,
 Că frumoasă floare-ți vine,
 Da nu vine să 'nflorească,
 Ci vine să putrezască,
 Draga mamei ficuliță
 Nimic nu zici din guriță.
 În cotro eu de m'aș duce,
 Fiiculiță n'oiu aduce.
 Din cotro vânt aburește,
 Fața mea că mi-o pārlește ;

N'am unde mă jăluî
Nici unde mă tăinuî.
Soarele că asfințește,
Trupușoru-ți putrezește.
Primavară că sosește,
Și câmpul că inflorește,
Numai ficia mea lipsește.
Cât e văruța de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna florilor,
De jalea surorilor.
Cât e văruța de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna brazilor,
Și de jalea fraților.
Cât e văruța de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna rujilor,
De jalea nepoților.
Cât e văruța de mare,
Nu pot merge pe carare,
De mirozna peliniței,
Și de jalea ficuliței.
Ia deschide-ți ochișorii,
Și-ți privește frățiorii,
Că de astăzi incole,

Frățiori nu'i mai ave.
 Ia ridică-ți genele,
 Și-ți privește verele,
 Că de astăzi în cole,
 Verișoare nu'i ave.
 Mai deschide-ți și gurița
 Și grăește cu măicuța,
 Spune-i doue, trei cuvinte,
 Să le ție bine minte.
 Pentru-a noastră 'nstrăinare
 Nici pământul roadă n'are!
 Măculița te-a făcut,
 Măculița te-a crescut,
 Lutului pământului,
 Giuruită duhului.

Comuna Roșcanii (Basarabia).

XXVIII.

Bucurâte măi,ăstire
 Că frumoasă floare ți vine
 Da nu vine să 'nflorească
 Ci vine să veștejască.
 Măicuța când te-a făcut,

Strașnic bine i-a părut
 Când a fost la leganat,
 Nu știu cin' te-a blestemat,
 Pe măicuța de-ai lasat.
 Dorul meu și a matală,
 De s'ar face tot pe-o cale,
 Să 'nflorească tot o floare,
 Să 'nflorească ruji bătuți,
 Cu drag mare să-i săruți.
 Cărărușa la fântăuă,
 Crește iarbă și sulcină,
 Cărărușa la ocol,
 Crește iarbă și mohor.
 Că-ărușa la vecină
 Crește iarbă și ciulină.
 Deacum numele din casă,
 Draga mea are să-ți iasă,
 Deacum numele din sat,
 Pentru noi s'a străinat.
 Incotro eu m'oiu porni
 Friculiță n'oiu găsi;
 Incotro eu de m'aș duce
 Fiiculiță n'oiu aduce.
 Dimineața m'oiu scula
 Pasei mii oi u asculta,
 Cântec dulce or cânta

Pe flicuța or cata,
 Florile ori înflori
 Da flicuț'a putrezi.
 Să te rogi la Dumnezeu
 Și m'oiu mai ruga și eu,
 Să te faci floare 'nsemnată
 Să te cunosc vre odată.
 Din fețișoara ta albă
 Va crește frumoasă nalbă,
 Și din ai tăi ochișori
 Resări-vor măndre flori.
 Și din dulcea ta guriță
 Odrăsli-va peliniță,
 Ș'or merge fetițele
 La strins pelinițele,
 Eu pe-aceste le-oiu privi
 Și cu lacrimi le-oiu stropi.

Comuna Durlăștii (Basarabia).

XXIX.

Scoală-te mămuță dragă,
 Căci e jale 'n casa 'ntreagă,
 Scoală-te de ne privește

Și din gură ne grăește.
Scoală-te, nu te 'ndura,
Pe copii ți-i bucura.
Moartea vai te-a amăgit,
Și de noi te-a despărțit.
Ai pus fața la părete
Ș'ai lăsat băeți și fete,
Te-ai pus astăzi la pământ,
Să nu simți nici leac de vânt.
Din a tale sprincenele
Cum vor crește viorele,
Din ai tăi dragi ochișori
Au să crească alte flori,
Din guriță,
Tămăiță,
Din mănute
Flori albuțe,
Ear întregul trupușor
Se va face lutișor.
Scoală-te și te trezește
Și ograda ne 'nverzește,
Măndră earbă să resară,
Ca în timp de primăvară,
Batăte pustia lut,
Mult ești negru și urit,
Că mămuța te-a 'ndrăgit,

Lăsând tot ce-a fost iubit.
 Plâng și uși, plâng și ferești,
 Că de-acum nu mai trăești!

Comuna Straja (Bucovina).

XXX.

Scoală dragă și ne spune,
 Vornicel pe cine-am pus,
 Că tu, casă
 De mireasă,
 Tare mândră ți-ai gătit
 Și 'n cea lume ai fugit,
 Colo vântul nu te-a bate,
 Nici lumina n'a străbate,
 Umbră dulce te-a umbri,
 Și pământul te-a negri
 De la cap și pân la brâu,
 Ca un negru spic de grâu,
 De la cap pân la picioare,
 Nu te-a zări sfântul soare.
 Eu de-aș ști când ai veni
 Drumul tot ți l'aș prundi,
 Prund în poale ți-aș cara,

Doară nu te-ai scutura.
 Cât prin târguri am umblat
 Nici un leac nu ți-am aflat.
 La fântăna lui Ignat
 Sunt leacuri de vindecat,
 Ș'am săpat, și le-am adus,
 Pe fereastră ți le-am pus,
 Dar un gangur a sburaț,
 Cu leacul de vindecat.
 Și in aer s'a urcat,
 Și 'n vîzduh el l'a scăpaț.
 Însă Dumnezeu, cel sfînt,
 Te-a ertat de pe pămînt.

Comuna Tereblecea (Bucovina).

XXXI.

Scoală tată și ne spune
 Ce-ai văzut pe ceea lume,
 Și ne spune tăicuțiță
 Unde-i draga măicuțiță.
 Fă-mă Doamne cu putere
 Ca s'alin a mea durere,
 Să mă duc pe suh pămînt

Pân la tata la mormânt,
 Ca să-i spun c'a mea ființă
 E 'n dureri și 'n suferință
 Dar nu vrea să mă primească,
 Nici mașar să mă privească.
 Cu străini mă pun la masă
 Ș'a mea față lacrimi varsă,
 Cu străini mă pun la cină
 Ș'a mea inimă suspină.
 Mai străină dar ca mine
 Nu mai este om pe lume,
 Chiar și mierla cântătoare
 Are șturzul văr primare.

Comuna Crasna (Bucovina),

XXXII.

La Moldova, la hotare
 Sunt doi nuci cu frunze rare,
 Unde vin cucii din țară
 Și căotă de se omoară,
 Dar mai jos la rădăcină,
 La a nucilor tulpină,
 Șede moartea de se strimbă

Și pe cuci a mustra umblă.
Voi, cucilor cântători,
De soartă prevestitori,
La noi de când ați venit,
Ce folos ați dobândit?
Folos noi am dobândit,
Lumea toată ne-a privit
Și pe loc ne-a îndrăgit,
Și cântând ne-a ascultat,
Și nici cum nu ne-a muștrat.
Tu moarte ce-ai dobândit?
Lumea toată te-a urit,
Multe case-ai pustiit
Și neveste-ai vădănit,
Și copii ai sărăcit.
Bată-te pustia moarte,
N'ai ave de nime parte.
Pe mămuța-ai îndrăgit,
Pe noi toți ne-ai amărit.
Scoală-te mămuță dragă,
Lasă alții ca să meargă
În mormânt întunecos,
Locaș vecinic, fioros!

Comuna Straja (Bucovina).

XXXIII.

Trage, trage clopoșel,
Că-ți mai vine-un sufletel,
Trage, trage tot cu jale
Să s'andă pân' în vale.
Căci așa s'a întâmplat
După cum a fost cântat,
Cucoveica cobitoare
Și de rău prevestitoare.
Mamă, cum te-ai îndurat
De copiii ți-ai lăsat,
După ei tu n'ai oftat,
Pe-a cui samă tu i-ai dat,
Cine ăi va milui,
Și cui s'or mai jălui,
Lemnelor ori petrelor.
Munților ori codrilor?
Dimineăța s'or scula
Și prin casă or umbla,
Să te vadă undeva,
Să zărească ei ceva.
Iemă mamă și pe mine,
Că ți-oiu prinde și eu bine.
Eu acolo n'oi trăi,
Ci lumea voiu chinui.

Care 'ntăi se va scula,
Tot in mine-a anina.
De-aş lucra pe sub pământ,
La străini dragă nu sunt.
Cât era mama cu mine,
Toate imi mergeeu cu bine,
De lucram, de nu lucram,
Draga mamei eu eram.
De-aş fi pasere măeastră,
M'aş uita tot pe fereastră.
De-aş fi pasere de vânt,
M'aş duce pe sub pământ,
Pân la mama in mormânt.
Dar mămuţa m'a simţit
Şi 'nainte mi-a eşit,
Ea la mine a cătat,
Şi astfel m'a întrebat:
Tu copilă, ce-ai păţit,
Şi 'n pământ de m'ai găsit?
Stăi mămuţă, că-ţi voi spune,
Căci vin de pe ceea lume.
N'am venit doară să şed,
Ci numai să te mai ved,
Cu tine să mă 'ntălnesc
Doue vorbe să-ţi vorbesc.
Bată-te pustia moarte,

N'ai ave de nime parte.
 Mult ai fost înșelătoare
 Pe-astă lume trecătoare,
 Lumea ai cutrierat
 Multe suflete-ai luat.
 Bucură-te țintirime,
 Mândru trandafir îți vine.
 Da nu vine să 'nflorească,
 Ci vine să putrezească.

Comuna Crasna, (Bucovina).

XXXIV.

Scoală, gospodarul meu,
 De auzi suspinul greu.
 Te-ai pus astăzi la hodină,
 Lăsând a ta gospodină.
 Da cum de te-ai îndurat,
 Și copiii ți-ai lăsat?
 Eu de astăzi înainte,
 Dumnezeuule prea sfinte,
 N'oi să am în veci miluță,
 Nici pe nime cu priință.
 La 'nverzitul codrului,

La cântatul cucului,
 La pornitul plugului,
 Cine lanul va prăși,
 Și 'n câmp earba va cosi ?
 Bucură-te mănăstire,
 Mândră floriceică-ți vine.
 Da nu vine de'nflorit,
 Ci vine de putrezit.

Comuna Cupca (Bucovina).

XXXV.

Bucură-te mănăstire,
 Că ce garofiță-ți vine,
 Da nu vine să 'nflorească
 Ci vine să putrezească.
 Fost-ai și tu floriceică,
 Tănără și frumușică,
 Dar acum ne-ai părăsit,
 Și rău ne-ai mai amărit,
 Moartea mi te-a amăgit.
 Ai lăsat câmpul cu flori
 Și ceriul fără de nori,

Tu meri acum in cea lume,
 Unde tu nu ai pe nime.
 Uite Doamne pe pământ,
 Uite și la cel mormânt,
 Și vezi moartea ce-a făcut!
 Mai privește cele flori,
 Roagă-te la 'ngropători,
 Ca să-ți lese trei ferești,
 Tu prin ele să privești,
 Și pe una ca să-ți vie
 Mirosul de la tămăe,
 Pe-alta glas de măicuță,
 Care-a fost a ta drăguță,
 Pe-alta raza soarelui,
 De pe bolta ceriului,
 Ca să mi te încălzască,
 Fața să nu-ți vestejească;
 Spune ângerașule,
 Unde-ți este minele?
 In loc de vornicei
 Ți-aducem prăpurei.
 In loc de lăutari,
 Plătit-am clopotari!
 De val și de păcat,
 Pe-astă lume ai scapat!

Comuna Zărnești (Transilvania).

XXXVI.

Bucură-te progădie,
Mintenaș are să-ți vie,
Intr'un sufletel,
Măndru voinicel!
Turtureaoa sërmana,
Când și-a perdut soția
Ea pe altul nu mai ia.
Unde-i apa limpede,
Ea o tulbură ș'o be,
Unde vede apă rece
Ea o tulbură și trece;
Unde e pădurea verde,
Niciodată nu o vede,
Ciunga verde ocolește,
Pe uscată hodinește.
Când aude cuc cântând,
Ea tună 'n codri gemënd,
Tună și se jăluște
Ca ea 'n lume nu mai este.
Unde aude vânător
Mere și plânge de dor,
Unde-aude păserea
Și-amărește inima.

Comuna Siliște (Transilvania).

XXXVII.

A intrat moartea'n grădină,
 Sub un pom de sulumină,
 Sulumina s'a uscat,
 Moartea 'n casă a intrat,
 Și pe frate mi-a luat
 Câte neamuri mi-a mâncat
 Și tot nu s'a săturat!

 Frățiorul meu,
 Drăgușorul meu,
 Ți-ai făcut casă de brad
 Să trăești in ea cu drag!
 Noi ne-am făcut de grădele
 Să trăim in ea cu jele.

 Frățiorul meu,
 Drăgușorul meu,
 Nu te da pământului,
 Tocma 'u v. emea lucrului!
 Unde dragă te-ai gătat
 Așa frumos și ciudat?
 Cu haine măndre de vară,
 T'u te duci in altă țară!
 Acea țară e 'ncueată,
 Cu o lacată de peatră,
 Să nu mai vii n. ciodată!

Comuna Reșinari (Transilvania).

XXXVIII.

Florică inflořită,
 În progadie răsădită,
 Din inimuța me ruptă!
 Școală-te fieuța me
 Că pământul nu te ie!
 Albele haine leapădă,
 Așa nime să te vadă.
 Că nu-ți șede bine-așa
 Și nici le-a venit vremea,
 Pân' or veni paștile,
 Ș'or înflori florile.
 Minteni fetele spoesc
 Nu ca tine se gătesc.
 Școală-te fieuța me,
 Ție bine ți-a ședē,
 Cu tatăl tău lângă tine,
 Că așa e mult mai bine.
 De ce de-aici ai plecat,
 Pe lume nu te-a lăsat?
 Tu acuma ai crescut,
 Fată mare te-ai făcut,
 Acum pagubă de tine,
 Să te duci fică din lume,
 Să te dai pământului,
 Când ai timpul lucrului

Comuna Siliște (Transilvania).

XXXIX.

Da ardă-l focul de gruiu
 N'am picioare să mă suiu,
 Clopotul trage în vale,
 Audă vecinii cu jale!
 În țară străin' ai plecat,
 Pe noi pe toți ne-ai lăsat.
 Da gluga nu ți-ai luat,
 N'ai nădejde de 'nturnat.
 Pe câți moarte-a apucat,
 Nici pe unul n'a lăsat.
 De pe pământ i-a țipat
 În cea lume i-a cărât!
 M'aș ruga eu de vamași,
 Chizeșie să mă lași,
 Să-ți plătesc eu vămile,
 Pe-unde merg măicuțele.

Comuna Siliște (Transilvania).

XL

Ce stai cu fața 'n ceri,
 Și cu spinarea 'n mări.
 Zorile s'au revărsat,

Tu la noi n'ai mai cătat.
 Stelele toate-au perit,
 Soarele a răsărit,
 Tu nimica n'ai grăit!
 Noi la tine ne uităm
 Și ție noi ne rugăm,
 Să scoți o vorbiță
 Din a ta guriță.
 Ori ești tu mândros,
 Ori ești tare fălos,
 Că eu noi nu vorbești,
 Și nici nu ne privești?
 Pân și floarea soarelui
 Ce-i podoaba raiului,
 Cătră soare se întoarce,
 Ș'apoi după el se duce.
 Soare, soare mă rog ție,
 Mie să-mi stai mărturie,
 C'am să-i slobod apele,
 Și să-i dau luminile,
 Să-i plătesc și vămile.

Comuna Picinișca (Banat).

XLI.

Harangu mereu trăgea
 Și uimene nu știea,

C'un voinic acum murea.
Toată lumea se miră
Și cu toți la el cură
Doamne ce rău ți-a făcut
Tu de aici de l'ai răpit!
În coparșiu el stă pus,
Și de la noi ni s'a dus.
Cu toții la el cătă,
Ș'apoi cu jale 'l cântă:
Doamne ție ne rugăm
Și la tine 'ngenunchiem,
Să nu grăbești
Să-l putrezești.
Du-l în poarta raiului
Și-i dă slava ceriului!
Din a lui guriță,
Va crește-o vioriță,
Din doi ochișori,
De tot măndre flori,
Și din perișor,
Măndru pomușor.
Din duoi umerei,
Duoi luceferei,
Din a lui trupiță,
Floare de lupiță,
Și din picioruțe,

Doue lăstăruțe ;
 Din a lui mănute
 Doue pelinițe !
 Plângeți uși, plângeți ferești,
 Că de-acum lor le lipsești !

Comuna Picinișea (Banat).

XLII.

Ie sama tētrāne bine,
 Tu când te vei porni mănec,
 Că pe-o cale 'ndelungată,
 Și 'napoi neinturnată,
 Este-o lină de fântână,
 Și un scaun de hodină.
 Acolo mi te oprește,
 Acolo te hodinește, .
 Și cu Sanda vorovește,
 Și de fică-i povestește,
 Cum ea doamnel rău trăește
 Pe pământ se chinuește.
 Singur'-a ramas săracă
 Fără maică, fără taică !
 De nu vii zioa să ȝezi

Vin barim noaptea s'o vezi.
 De când bețrâne te-ai dus,
 Fața la pământ a pus,
 S'a negrit și s'a uscat,
 Gălbeneal' a căpētat.
 Cum ea Doamne s'a cānta,
 Tot din glasul cucului,
 Cum ea Doamne s'a purta,
 Tot din portul corbului.
 Plāngi tu masă, plāngi tu casă,
 Ca bună gazdă vē lasă,
 Plāngeți voi patru păreți '
 Că singurei rămāneți.

Comuna Micaluca (Banat).

XLIII.

Draga mea lumină-aprinsă,
 Cum bātu vēntul ș'o stānsă,
 Scoală maică, nu dormi,
 Ci mă 'nvață a gândi,
 Cui ne lași pe astă lume,
 Singurele fără nime,
 Ni ți-i maică ție jale,

Că lași flicuțele tale,
Pe brânca străinilor?
Fără mila maicelor.
Fetele fără măicuță,
Toate sunt fără miluță.
Și n'au cine le 'ntreba
Măncat-ați ceva, au ba?
Vină maică la luna,
Să-mi vezi mie țineala.
Că de când tu m'ai lăsat,
M'am negrit și m'am uscat
Și milă n'am căpătat !

Comuna Micalaca (Banat).

Aceste bocete le-am putut aduna in deosebitele țeri locuite de Români, și daca ele nu sunt mai numeroase, aceasta provine din cauza că cele mai multe sa aseamană intre ele, in cât o colecțiune mai intinsă, n'ar infățișa decât repetiri neconținute de idei, de fraze și chiar de cuvinte ; ceia ce se poate observa chiar in bocetele ce le-am cules. Pretutindene videm moartea zugrăvită ca o înșălătoare care fură oare-cum pe mort din brațele rudelor lui, pretutindene videm desemnat a-dese ori cu multă putere contrastul intre natura ce inflorește și omul ce se perde. Această asemănare este caracteristică formei poeziei poporane, care totdeauna ie un caracter tipic. Ea rescumpără însă repetirile sale prin frumuseța neasemanată a ideilor exprimate, care sunt tot atât de simple ca și mărețe și adânci ; se vede ca întrânsele nu este multă artă, dar că simțirea ce le-a dictat este pornită din adâncul inimei.

Pe unele locuri întâlnim și ideia cea înaltă a neperirii materiei, îmbrăcată într'o formă duioasă, când bocetul vede în viorele, sprincenele ; în tămăiță, gurița ; și în pelinite, mănute.

Frumuseța originală acestor creațiuni poetice a poporului Român, a fost apărute și în streinatate, traducându-se în limba germană, mai multe bocete 1) din colecțiunea noastră, recunoscându-se meritele lor poetice într'o critică publicată în gazeta literară ce apare în Lipsca „Magazin für die Literatur des Auslandes, No. 38 din 18 Sept. 1880.

1) Colecțiunea bocetelor adunate aici a fost publicate mai întâi în „Convorbiri Literare“ din anii 1879—1881.

*Insemnarea alfabetica a unor cuvinte ce se află
in bocete, și a căror înțeles nu este cunoscut în
deobște :*

Alean—Scărbă
 Bărăiag—fără mamă
 Brâncă—măna
 Cură—aleargă
 Cântă—bocea
 Ciungă—creangă
 Coparșiu—sicriu
 Gătat—gătit
 Grădele—nuele
 Gruî—deal
 Harang—clopot
 Libov—iubit
 Lupița—floare mohorită
 Măzărean—floare
 Minteuăș—indată
 Minteni—indată
 Meri—mergi
 Odolean—o plantă
 Progadie—țintirim
 Pohor—țol
 Rotat—frumos
 Slobozi apele—a da de pomună

Sulumina—un arbore
Trupița—trupușor
Tuuă—intră
Țineală—traiu
Țipat—aruncat.
